

9 770011 232004 03
Cena 40 Kč

3

2011
ročník 63

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Y

OBSAH

- 83** _____ **Nad druhým reprezentativním výzkumem čtenářů a čtení v ČR**
– **Jací jsme čtenáři?** > Jiří Trávníček
– **Jak navštěvujeme a využíváme knihovny?** > Vít Richter
- 91** _____ **ROZHOVOR s Ing. Tomášem Böhmem, generálním ředitelem NK ČR „Označení dobrodruh bych se nebránil...“**
> Ladislav Kurka, Lenka Šimková, Olga Vašková
- 96** _____ **Archivy, knihovny a muzea v digitálním světě pojednání**
> Jana Chadimová
- 100** _____ **REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI – Dnes se představuje Ústecký kraj Zajištění regionálních funkcí v Ústeckém kraji**
> Miroslav Bünter
Kostomlatům je co závidět! > Miroslav Bünter
Knihovna – to je vášně > Dagmar Bahnerová
- 108** _____ **PO KOM SE JMENUJE? Krajská knihovna Františka Bartoše** > Renáta Salátová
- 110** _____ **Vybrané překlady ze španělské a hispanoamerické literatury 2008–2010 – 1.** > Helena Zbudilová
- 115** _____ **Inspirujeme se Finskem – 3.** > Jan Černý
- 117** _____ **LETEM MEDIÁLNÍM SVĚTEM KNIHOVEN**
- 118** _____ **ALEŠ VANĚK ODPOVÍDÁ Z NOVÉHO ZÉLANDU**
- 119** _____ **ZE SVĚTA**
- 120** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
_____ **PŘEDSTAVUJEME SVÉ LOGO**
Městská knihovna s regionálními funkcemi v Trutnově

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně),
Mgr. Gabriela Jarkulišová, PhDr. Ladislav Kurka,
Ing. Jiří Mika, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: T. A. Print, s. r. o., Opatovická 18, 110 00 Praha 1

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá

redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny

Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,
http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej;

MONITOR CZ, s.r.o.; SUWECO CZ s.r.o.;

B. Welemínová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní
přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r.o.,
Hattalova č. 12, 831 03 Bratislava, tel.: +421 244 453 711
e-mail: lkperm@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 EUR, roční předplatné 22,572 EUR
(dvojčíslu 2,656 EUR); cena jednoho čísla 40 Kč,
roční předplatné 460 Kč (dvojčíslu 60 Kč)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 7. 3. 2011

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Second representative research into reading and readers in the Czech Republic **83**
– What kind of readers are we? *Jiří Trávníček*
– How do we visit and use libraries? *Vít Richter*
- > INTERVIEW with Tomáš Böhme, Director of the Czech National Library: „I would not dispute being called an adventurer...“
Ladislav Kurka, Lenka Šimková, Olga Vašková **91**
- > Eleventh seminar on archives, libraries and museums in the digital world
Jana Chadimová **96**
- > REGIONAL FUNCTIONS IN PRACTICE:
Today we present the Ústí nad Labem Region **100**
– Providing regional functions in the Ústí nad Labem Region
Miroslav Bünter
– Kostomlaty is to be envied! *Miroslav Bünter*
– Libraries – a passion *Dagmar Bahnerová*
- > NAMED AFTER WHOM? The František Bartoš Regional Library in Zlín *Renáta Salátová* **108**
- > Selected translations from Spanish and Spanish American literature 2008–2010 – 1: 2008 *Helena Zbudilová* **110**
- > Inspiration from Finland – 3: Books loaned on water and on the road
Jan Černý **115**
- > Regular features
- > PRESENTING OUR LOGO: Trutnov Municipal Library with regional functions *Jaroslava Maršíková*

AUS DEM INHALT

- > Oberhalb der zweiten repräsentativen Befragung der Leser und des Lesens in der Tschechische Republik **83**
– Was für Leser sind wir? *Jiří Trávníček*
– Wie besuchen und benutzen wir die Bibliotheken? *Vít Richter*
- > EIN INTERVIEW mit Ing. Tomáš Böhme, Direktor der Nationalbibliothek der Tschechische Republik: „Abenteurer Bezeichnung würde ich nicht verhindern...“
Ladislav Kurka, Lenka Šimková, Olga Vašková **91**
- > Archive, Bibliotheken und Museen im digitalen Welt am elften mal
Jana Chadimová **96**
- > REGIONALE FUNKTION IM PRAXIS:
Heute stellt sich die Region Ústí vor **100**
– Absicherung der Regionalfunktionen in der Region Ústí
Miroslav Bünter
– Kostomlaty hat etwas zu beneiden! *Miroslav Bünter*
– Bibliothek – das ist eine Leidenschaft *Dagmar Bahnerová*
- > NACH WEM WIRD SIE GENANNT?
František Bartoš's Regionalbibliothek in Zlín *Renáta Salátová* **108**
- > Ausgewählte Übersetzungen aus der spanischen und hispanoamerikanischen Literatur 2008–2010 – 1: Jahr 2008
Helena Zbudilová **110**
- > Wir lassen uns von Finnland inspirieren – 3: Man leiht Bücher auch auf der Strasse und auf dem Wasser *Jan Černý* **115**
- > Ständige Spalten
- > WIR STELLEN UNSER LOGO VOR: Stadtbibliothek mit regionalen Funktionen in Trutnov *Jaroslava Maršíková*

Vážení čtenáři, vážené čtenářky, březnové číslo Čtenáře odcházelo do tisku ve dnech, kdy se v našem oboru rozpoutaly nejméně dvě důležité diskuse. Tedy spíše protesty... První se týkal plánovaného zvýšení DPH (z 10 na 20 %), které by mělo postihnout i odvětví knižní produkce a vlastně celou oblast kultury v naší zemi. Svaz českých knihkupců a nakladatelů inicioval proti tomuto kroku *Výzvu na obranu knih*, se kterou oslovil pomocí médií a sociálních sítí také veřejnost. Mezi argumenty, které označují toto zvýšení za velmi negativní pro českou knižní produkci, čtenářské návyky i vzdělanost celé společnosti, nalezneme také údaje získané při výzkumech čtenářských zvyklostí uskutečněných v roce 2007 a 2010 v České republice. Výsledky loňského průzkumu, srovnání s rokem 2007 a nahlédnutí *jak navštěvujeme a využíváme knihovny?* jsou tématem tohoto čísla.

Druhou diskusi, která se váže těsněji k oboru knihovnictví a zpracování bibliografických informací, vyvolalo oznámení o zrušení Oddělení analytického zpracování Národní knihovny ČR. Otázku, zda je tomu opravdu tak, jsme položili generálnímu řediteli NK Ing. Tomáši Böhmovi v rozhovoru, který byl ale primárně zaměřen na stávající situaci ohledně revitalizace Klementina, dostavby CDH a na celkové plánované změny v této instituci. Věříme tak, že vás rozhovor zaujme.

Situace se stala o to zajímavější, že v těch samých dnech podepsala Národní knihovna smlouvu o digitalizaci se společností Google a představila novinářům Projekt Národní digitální knihovny. O té se hovořilo také na jedenácté konferenci Archivy, knihovny a muzea v digitálním světě, jak se můžete dále ve Čtenáři dočíst.

Regionální funkce představuje tentokrát Ústecký kraj a já jen dodávám, že je to čtení opravdu inspirativní a zajímavé.

Závěrem ponechám na každém z vás, ať si sestaví vlastní analogie mezi cenami knih – digitalizací – bibliografickým zpracováním dokumentů a dalšími souvisejícími okolnostmi. Za sebe věřím, že i když to tak někdy nebývá, zvítězí při řešení těchto a podobných skutečností zdravý rozum a odborné znalosti...

Lenka Šimková

☑ Husitské muzeum v Táboře vyhlašuje u příležitosti **Rožmberského roku literární, výtvarnou a fotografickou soutěž**. Ať už se děti či studenti zúčastní kterékoli z nich, bez pomoci knihovny se neobejdou. Důležitou podmínkou je totiž historická věrnost, takže bude třeba nastudovat v knihách, kterými zbraněmi v červnu 1420 dobýval Oldřich z Rožmberka město Tábor, a bez nahlédnutí do pramenů by nebylo možno napsat uvěřitelný rozhovor s oblíbenou historickou postavou z rodu Rožmberků. Uzávěrka je **31. května 2011**. Podrobnosti naleznete na www.husitskemuzeum.cz.

☑ **Tradiční akce:**
5. 4. 2011 – **Zvukové knihy v roce 2011** (Městská knihovna v Třebíči)
5.–6. 4. 2011 – **Chceme dětem číst 3** (Knihovna Jiřího Mahena v Brně)
6.–7. 4. 2011 – **Konference Současnost literatury pro děti a mládež** (Krajská vědecká knihovna v Liberci)
12.–13. 4. 2011 – **Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách** (Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové)

NEUŠLO NÁM

☑ **Národní knihovna ČR se v únoru stala dvanáctou evropskou a čtvrtou národní knihovnou, která uzavřela smlouvu se společností Google. To jí zajistí digitalizaci 200 000 děl z historických a slovanských sbírek, tedy tisků z období od 16. do konce 18. století, na které se už nevztahuje autorské právo. Společně s projektem Národní digitální knihovny tak bude zdigitalizováno celkem půl milionu knih.**

☑ Soutěž o cenu **SLOVNÍK ROKU** je jednou z posledních společných česko-slovenských akcí, kterou už po sedmnácté uspořádala Jednota tlumočnicků a překladatelů (JTP). Odborná porota zasedala 7. 2. 2011 a ze 74 přihlášených titulů vybrala vítěze hlavní ceny a udělila ceny poroty (seznam na http://www.jtpunion.org/spip/article.php?id_article=2489). Celý soubor bude vystaven na 17. mezinárodním veletrhu Svět knihy Praha 2011, kde budou v pátek 13. 5. ceny slavnostně předány.

Nad druhým reprezentativním výzkumem čtenářů a čtení v ČR

Jací jsme čtenáři?

V roce 2010 proběhl druhý reprezentativní výzkum obyvatel ČR starších 15 let zaměřený na čtení. Ten první z roku 2007 byl vůbec prvním reprezentativním šetřením, které se u nás kdy uskutečnilo. Jeho výsledky zařadily ČR mezi země s velmi silnou čtenářskou kulturou, ukázaly, že velké procento našich obyvatel má ve zvyku navštěvovat veřejné knihovny.¹ Dále vyšlo najevo, že v našem vztahu ke knize nepanuje nijak velká bariéra generační ani urbanistická. V českém prostředí se potvrdilo to, co známe odjinud, a sice že hlavním „tahounem“ čtení je vzdělání a že ženy jsou výrazně silnějšími čtenářkami než muži. Druhý jev (genderový rozdíl) je v našem prostředí daleko silnější než jinde v Evropě. Klíčovým tématem výzkumu z roku 2007 byly knihovny, vloni se jím stala beletrie a čtení v digitální sféře.

Výzkum se uskutečnil ve spolupráci Národní knihovny ČR a Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. Samotným terénním šetřením byla pověřena agentura DEMA, a. s. Výzkum proběhl od 1. do 30. června na velikosti vzorku 1550 respondentů (statistická chyba 2,5 %) z 225 míst celé České republiky.

Základní data – 2010 a 2007 (srovnání)

- ▶ *Aspoň jednu knihu za rok přečte 79 %* obyvatel ČR starších 15 let (v roce 2007 to bylo 83 %). Panuje velký genderový rozdíl: muži – 73 %, ženy – 85 %.
- ▶ Čtení knih se denně v průměru věnujeme *38 minut* (41 minut v roce 2007), čtení novin a časopisů 28 min., sledování televize 113 min., poslechu rozhlasu 106 min., sledování videa/DVD 51 min., poslechu auditivních médií 61 min. a práci s internetem 92 min. Ženy jsou výrazně silnější čtenářky knih, muži jsou výrazně silnější „internauti“. Sledování televize roste s věkem.
- ▶ Celkem *46 %* obyvatel ČR starších 15 let *koupilo* za rok aspoň jednu knihu (v roce 2007 to bylo 71 %). Nejvíce nakupujeme ve středním věku (mezi 35–54 lety), přičemž genderový rozdíl není tak veliký jako u čtení (nakupuje 42 % mužů a 49 % žen).
- ▶ V průměru jsme za rok nakoupili *pět knih* a utratili za ně 1214 Kč (v roce 2007 to bylo sedm knih a 1303 Kč). Ženy utrácejí o něco méně než muži (1158 Kč ku 1284 Kč), nejvíce nakupujeme ve věku 35–44 let (1307 Kč), nejméně ve věku 15–24 let (1052 Kč).
- ▶ Hlavním místem, kde nabýváme knihy, jsou *knihkupectví*. Z těch, kteří nakupují knihy, je to 89 % obyvatel. Následují levné/zlevněné knihy a antikvariáty. Darem získáváme knihy nejvíce v mladém věku (15–24 let). V tomto věku chodíme i nejčastěji za knihami do antikvariátů.
- ▶ Ve svých *domácích knihovnách* máme v průměru *245 knih* (v roce 2007 to bylo 274). Jen 2 % obyvatel uvádějí, že doma nemají žádné knihy. Ženy uvádějí, že mají své domácí knihovny o něco objemnější než muži: 260 ku 230 svazkům. Čím jsme starší, tím jsou naše domácí knihovny rozsáhlejší.

ODKAZY:

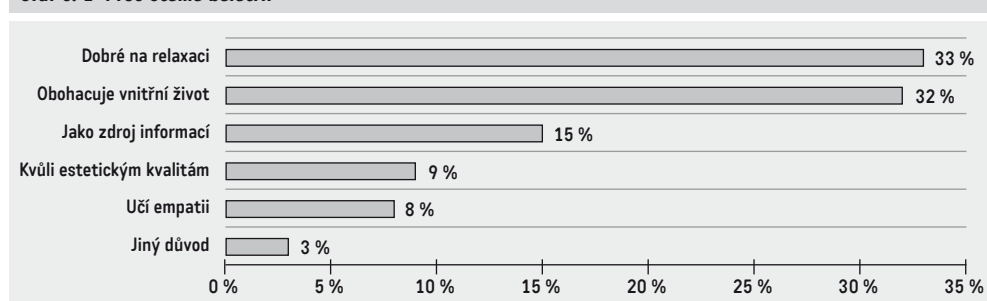
- 1 Svod všech výsledků a jejich interpretaci lze najít v knize J. Trávníčka *Čtete? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize* (2008).

- Na 38 % obyvatel navštívilo za rok aspoň jednou veřejnou knihovnu (v roce 2007 to bylo 40 %). Opět panuje velký rozdíl mezi muži (28 %) a ženami (47 %). Veřejné knihovny nejčastěji navštívujeme ve věku 15–24 let (59 %), nejméně často ve věku 45–54 let (28 %), v období, kdy končíme s ekonomickou aktivitou, se do veřejných knihoven opět vracíme (41 % obyvatel ve věku 55–64 let).
- Z časopisů jsou nejčastěji v naší četbě zastoupeny ty pro ženy (18 %), následují časopisy sportovní (12 %) a společensko-politické (11 %). Celkem 12 % obyvatel ČR starších 15 let časopisy nečte vůbec. Muži a mladí lidé preferují časopisy sportovní a odborné, ženy a starší lidé dávají přednost časopisům pro ženy.
- Nejoblíbenějším autorem obyvatel ČR starších 15 let je Michal Viewegh (získal od respondentů 34 hlasů), následuje Erich Maria Remarque (31 hlasů), Dick Francis (19 hlasů), Karel Čapek (17 hlasů) a Agatha Christie(ová) (16 hlasů) spolu s Betty MacDonald(ovou) (16 hlasů). Nejoblíbenějším autorem v roce 2007 byl také M. Viewegh (23 hlasů).
- Nejoblíbenější knihou je *Vejce a já* od Betty MacDonald(ové) (18 hlasů), *Babička* od Boženy Němcové (16 hlasů), *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* od Jaroslava Haška (13 hlasů), *Egyptán Sinuhet* od Miky Waltariho (12 hlasů) a *Bible* (11 hlasů). Nejoblíbenější knihou bylo v roce 2007 také *Vejce a já* (16 hlasů).

Beletrie

Celkem 68 % obyvatel ČR starších 15 let přečte za rok aspoň jednu beletristickou knihu. Genderový rozdíl narůstá ještě více – muži 57 %, ženy 78 %. Nejvíce čtenářů beletristických knih najdeme u nejmladší a nejstarší věkové kohorty, tj. ve věku 15–24 let a nad 65 let – v obou případech 71 %. Poezii čte pravidelně 1 % obyvatel ČR starších 15 let, 26 % ji čte občas či zřídka, 23 % ji četlo kdysi a 51 % obyvatel poezii nečetlo nikdy. Opět máme co činit s velkým rozdílem genderovým – poezii nikdy nečetlo 66 % mužů a 36 % žen. Nejvíce čteme poezii v mladém věku, nejméně ve středním.

Graf č. 1 Proč čteme beletrii

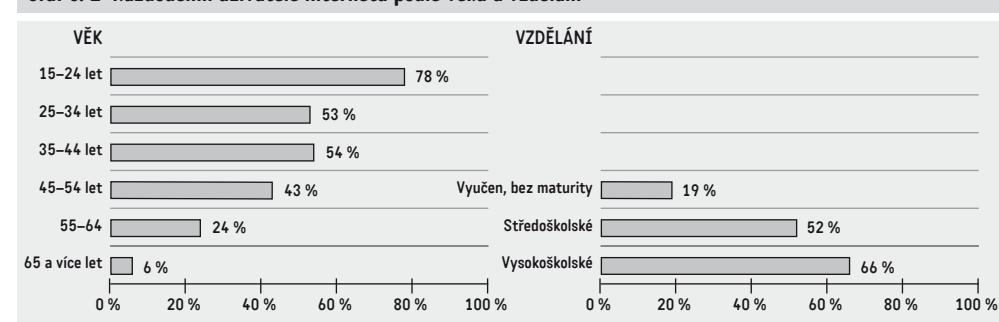
Asi třetina obyvatel čte beletrii kvůli odpočinku (relaxaci), stejně množství pro obohacení vnitřního života. Téměř každý sedmý čtenář beletrie říká, že z beletristických knih čerpá užitečné informace o světě, každý jedenáctý je čte kvůli estetickým kvalitám (jazyku, stylu, obraznosti, způsobu vyprávění, popisům atd.) a každý třináctý čte beletrii proto, že ho učí empatii. Z jiných důvodů, které čtenáři aktivně uvedli, zcela dominovalo, že jde o povinnou školní četbu (uvedlo to více než 18 respondentů).

Internet, čtení v digitální sféře

Na internetu nejčastěji čteme zprávy (53 %), s odstupem následují diskuse (16 %) a komentáře (10 %), beletristické texty čte na internetu jen 1 % obyvatel ČR starších 15 let. Čím jsme vzdělanější, tím méně nás na internetu zajímají diskuse, a tím více dáváme přednost zprávám.

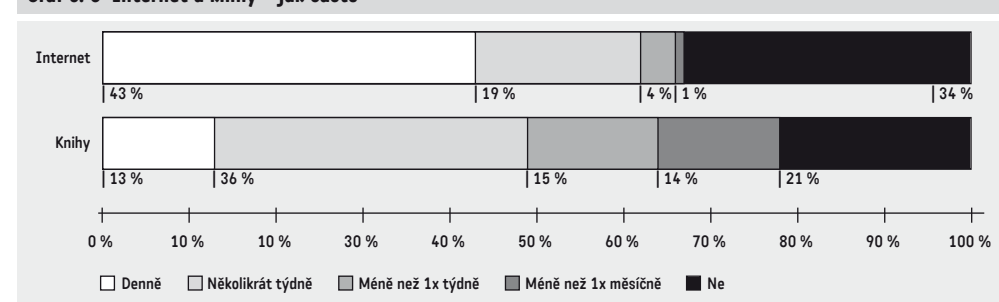
Věk a vzdělání jsou klíčové proměnné, které rozhodují o našem vztahu k internetu, konkrétně v jeho každodenním užívání. Čím jsme starší, tím náš vztah k tomuto médiu slábne. Rozhodující šev vede mezi věkovou kohortou nejmladších a věkem 25–34 let, stejně jako mezi věkovou kohortou 55–64 let a nejstarším věkem. U vzdělání je rozhodující hranicí mezi každodenními „internauty“ a „neinternauty“ maturita.

Graf č. 2 Každodenní uživatelé internetu podle věku a vzdělání

V případě frekvence se nabízí srovnání mezi užíváním internetu a čtením knih.

Graf č. 3 Internet a knihy – jak často

Je patrné, že (1) internet je pro nás daleko každodennějším médiem než knihy, knihy se k naší uživatelské každodennosti poutají přes třikrát méně; (2) knihy nás nejvíce zaměstnávají v časovém režimu „několikrát týdně“, který naopak pro internet není vůbec typický; (3) knihy mají „časově-frekvenční kapitál“ rozprostřen daleko rovnoměrněji než internet, internet namnoze používáme způsobem „všechno, nebo nic“ (velký počet denních uživatelů i neuzivatelů); (4) užívání méně než jedenkrát měsíčně je u internetu víceméně rovno neuzívání, jde o statistickou abstrakci (1 %), zatímco čtení knih v tomto časovém režimu je pro nás něčím zcela samozřejmým (14 %).

Předběžné závěry

Oproti roku 2007 nebylo nijak výrazně čtenářů, ani těch, kteří během roku navštíví veřejnou knihovnu. Výrazně však ubylo obyvatel, kteří si koupili knihu – o 25 %, což představuje – z propočetního hlediska – úbytek více než o třetinu. Tohle je výrazná změna. Tedy: nakupujeme knihy výrazně méně, ale ti, kteří knihy nakupují, za ně utrácejí skoro tentýž obnos jako před třemi lety.²

ODKAZY:

- Souhrnnou interpretaci výsledků, včetně kontextových kapitol o čtení v době digitální, jakož i o fenoménu beletrie, stejně jako srovnání našich výsledků s výsledky jinde, přinese kniha, která by měla vyjít v druhé polovině roku 2011.

Dalším závěrem budíž, že se mírně rozevřely nůžky. Jinak řečeno: přibýlo jak nečtenářů, tak i čtenářů vášnivých, tj. těch, kteří deklarují, že za rok přečtou více než 50 knih (v roce 2007 – 6 %, v roce 2010 – 6,5 %). Kulturně nejchudší zchudli, kulturně nejbohatší zbohatli. Tímto si lze vysvětlit i jediný údaj, který proti roku 2007 vzrostl, a sice průměrný počet přečtených knih za rok (16,1 v roce 2007 – 17,3 v roce 2010). Pokud jde o sociodemografické ukazatele, tak česká čtenářská kultura (počet čtenářů) oslabila víceméně všude, nejvíce (výrazně nad průměr celého vzorku) však v těchto položkách: ve věku 25–44 let, u lidí s nejnižším vzděláním (vyučení), u lidí z nejnižších příjmových skupin a u obyvatel malých měst od 5000 do 20 000 obyvatel.

Mezi nezanedbatelné údaje patří zjištění o tom, jaký je poměr mezi pravidelnými čtenáři knih (79 %), pravidelnými čtenáři beletrie (68 %), jakož i pravidelnými čtenáři časopisů (88 %). Vychází z toho, že více než dvě třetiny všech přečtených knih jsou knihy beletristické, přičemž pokud jde o jejich zastoupení na knižním trhu, tak zde tvoří jen 25 % veškeré titulové nabídky.

Stále platí, že patříme v rámci Evropy a západní civilizace k zemím, kde se čte nejvíce, kde se na počet obyvatel vydává vysoce nadprůměrný počet titulů a kde se i veřejné knihovny těší silné oblibě.

JIŘÍ TRÁVNÍČEK > travnicek@brno.cas.cz

Jak navštěvujeme a využíváme knihovny?

Opakovaný reprezentativní výzkum obyvatel ČR starších 15 let zaměřený na čtení, který proběhl v roce 2007 a 2010, byl také zaměřen na vztah veřejnosti ke knihovnám a jejich službám. Pro širší srovnání můžeme u některých aspektů zkoumané problematiky využít i údaje z průzkumu, který se uskutečnil v roce 1996.

Návštěvnost veřejné knihovny

Všem dotazovaným občanům byla položena otázka, která mapovala, zda v průběhu posledního roku, tj. od června 2009 do června 2010, navštívili veřejnou knihovnu. Pokud tomu tak nebylo, zjišťoval průzkum, zda veřejnou knihovnu navštívili někdy v minulosti.

- V rámci populace České republiky starší 15 let více než dvě třetiny občanů (38 %) navštívily během minulých dvanácti měsíců veřejnou knihovnu.
- V roce 2010 patří ženy (47 %!, tj. téměř každá druhá) častěji než muži (28 %, tj. zhruba každý čtvrtý) mezi současné návštěvníky veřejné knihovny.
- Rozsah populace navštěvující knihovny oproti roku 1996 výrazně stoupl z 26 % na 40 % v roce 2010, ale je možné, že v tomto pozitivním trendu nastává v posledních letech zlom.
- Obdobný trend můžeme zaznamenat u té části populace, která knihovnu v současné době nevyužívá, ale dříve ji navštěvovala. Od roku 1996 dochází k výraznému návratu občanů do knihoven. V roce 1996 činil podíl těch, kteří dříve navštěvovali knihovnu, 48 %, zatímco v roce 2010 pouze 28 %.
- V roce 1996 byla pouze necelá čtvrtina občanů (22 %), která nikdy nezavítala do veřejné knihovny. Počet těch, kteří nikdy nenavštívili knihovnu, stoupl v roce 2010 na plnou třetinu dospělé populace (34 %).
- Výrazným kritériem pro tento negativní trend je pohlaví. Zatímco v roce 1996 byla pouze čtvrtina mužů (26 %), kteří nikdy v minulosti nenavštívili knihovnu, v roce 2010 se tento podíl rozšířil na téměř polovinu (45 %).
- Podstatně odlišná je situace u žen – podíl žen, které nikdy nenavštěvovaly knihovnu, stoupl za posledních patnáct let ze 17 % v roce 1996 na 24 % v roce 2010.

Kdo nejvíce využívá knihovny

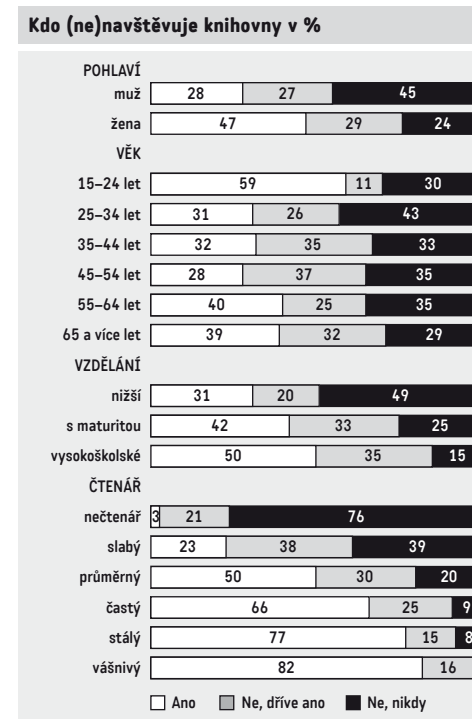
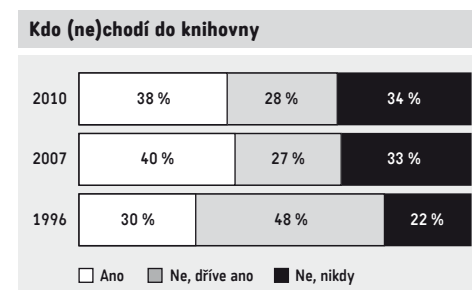
- Nejčastějšími uživateli služeb knihoven byli mladí lidé ze skupiny 15 až 24 let (59 %). Téměř poloviční zájem projevovaly střední věkové kategorie, například podíl věkové skupiny 45 až 54 let činil 28 %.
- Kategorie seniorů vykazují značný podíl současných návštěvníků (40 %, resp. 39 %).
- Strukturu návštěvnosti výrazně ovlivňuje vzdělání – čím je vzdělání občana vyšší, tím častěji se řadí jak mezi současné, tak bývalé návštěvníky veřejné knihovny – vysokoškoláci 50 %; čím je dosažené vzdělání nižší, tím častěji do knihovny občané nikdy nechodí – základní vzdělání 31 %.
- Pokud se na návštěvníky knihoven díváme z hlediska intenzity četby, potom platí: čím více občan přečte knih, tím častěji ho lze počítat mezi současné návštěvníky veřejné knihovny a méně často jak mezi bývalé návštěvníky, tak mezi odmítající, kteří nikdy nejevili zájem o knihovnické služby.
- Do veřejné knihovny nyní chodí také 3 % nečtenářů; každý pátý tak činil v minulosti (21 %); ostatní, kteří tvoří většinu, ji nikdy nenavštěvovali (76 %).

Kdo nechodí do knihovny

- Ti, kteří již nechodí do veřejné knihovny, ačkoliv tak byli dříve zvyklí, se rekrutují nejčastěji z řad střední generace, občanů ve věku 45 až 54 let (37 %, tj. zhruba čtyři z deseti).
- Nejčastěji do veřejné knihovny nikdy nechodili příslušníci mladé generace ve věku 25 až 34 let (43 %, tj. téměř každý druhý).
- Do knihovny přestala chodit třetina občanů, kteří mají vyšší vzdělání, tj. maturitu nebo vysokou školu (34 %), a pětina těch, kteří mají nižší vzdělání (20 %).
- Do veřejné knihovny nikdy nechodil každý druhý občan s nižším vzděláním (49 %) a každý pátý s vyšším vzděláním (22 %).
- Nejvíce přestali chodit do knihovny obyvatelé měst s pěti až dvaceti tisíci obyvateli (37 %).
- Nejvyšší podíl odmítajících je na venkově, v obcích do dvou tisíc obyvatel (39 %) a ve velkých městech s dvaceti až sto tisíci obyvateli (40 %).

Spokojenost s nabídkou knih a služeb

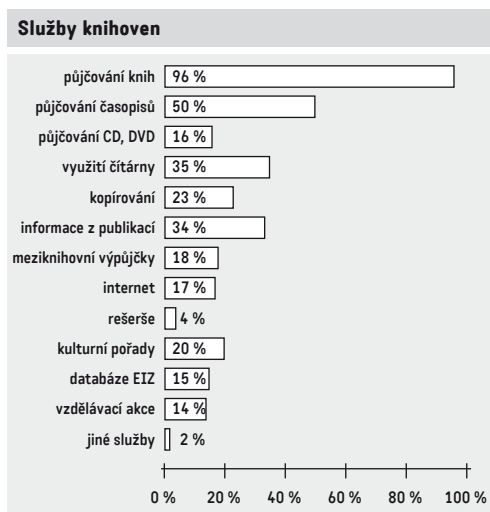
- Při otázce mapující obecný náhled široké veřejnosti na nabídku knih a služeb veřejných knihoven se ukázalo, že polovina obecné populace neumí nabídku veřejných knihoven posoudit (48 %). To se týká především té skupiny obyvatel, která knihovny nevyužívá.
- V hodnocení těch, kteří dokážou náhled na knihovny provést, panuje vysoká převaha spokojenosti (41 %) nad kritikou (3 %). Ostatní (8 %) vyjadřují míru spokojenosti s nabídkou knihoven asi tak napůl.

- Naopak naprostá většina občanů, kteří v současnosti navštěvují veřejné knihovny, umí jejich nabídku zhodnotit a vyslovuje s nimi spokojenost (97 %, z toho 87 % je spokojeno).

Využívání služeb veřejných knihoven

- Mezi pět nejvíce využívaných služeb veřejných knihoven patří půjčování knih (96 %), půjčování časopisů (50 %), využívání čítárny či studovny (35 %), získávání informací z publikací (34 %) a kopírování (23 %).
- Zájem o služby, zejména ty speciální, je mnohdy diferencován podle různých kategorií čtenářů. Například muži mnohem více (20 %) využívají elektronické informační zdroje (EIZ) oproti ženám (12 %). Naproti tomu ženy jsou mnohem častěji návštěvníky kulturních pořadů (23 %), než je tomu u mužů (14 %).
- Obdobným způsobem diferencuje zájem o služby i věk návštěvníků knihoven. Výrazný rozdíl je například při využívání studoven a čítáren – tuto službu využívá 56 % mladých návštěvníků (15–24 let), ale pouze 20 % seniorů nad 65 let. Stejný rozdíl najdeme při zájmu o internet – ten využívá 35 % nejmladších návštěvníků do 24 let oproti 3 % seniorů.
- Využívání jednotlivých služeb ovlivňuje i intenzita četby knih, ale zde jsou rozdíly mnohem menší. Například 100 % návštěvníků knihoven z řad vášnivých čtenářů využívá výpůjční služby, ale u slabých čtenářů je to pouze 92 % návštěvníků. Celkem 48 % častých čtenářů využívá služby studoven, zatímco u slabých čtenářů je to pouze 18 %.

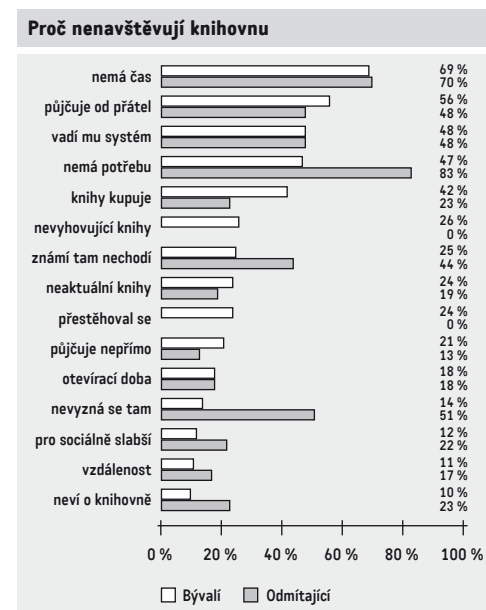
Další nabízené služby

- Naprostá většina současných i bývalých návštěvníků knihoven, stejně jako občané, kteří do knihoven nikdy nechodili, má zato, že knihovny by svou nabídku služeb mohly obohacovat hlavně o informace o nových knihách (85 % – 87 % – 69 %), o besedy o knihách (79 % – 79 % – 64 %) a o regionální informace, včetně tisku a knih o regionu (73 % – 75 % – 63 %).
- Více než polovina občanů doporučuje více kulturních (67 % – 64 % – 54 %) a vzdělávacích pořadů, včetně kurzů zvyšujících počítačovou gramotnost (65 % – 69 % – 57 %); navrhuje zahrnout do nabídky poradenskou činnost (62 % – 68 % – 55 %), přístup ke službám knihovny prostřednictvím webové stránky (61 % – 67 % – 57 %) a také vyhledávání v databázích elektronických informačních zdrojů (57 % – 60 % – 53 %).
- Každý druhý návštěvník doporučuje rozšiřovat služby o zasilání dokumentů a kopií elektronicky přes internet (52 % – 55 % – 48 %), prodej knih (50 % – 55 % – 45 %), možnost občerstvení (50 % – 50 % – 47 %) a půjčování elektronických knih a čteček (49 % – 52 % – 47 %).
- Kromě výše uvedeného navrhuji návštěvníci (2–4 %) celou řadu dalších služeb a aktivit, např. pořádání akcí pro děti, besedy s autory knih a celebritami, autogramiády, happeningy, zábavné pořady, koncerty, promítání filmů, obrazovou galerii, donášku/dovoz knih domů, jednu průkazku pro všechny pobočky, delší otevírací dobu, zasilání informací o nových knihách a novinách v dění okolo knihovny, setkávání důchodců, pořádání výletů nebo správu portfolia přečtené literatury.

Proč lidé nenavštěvují knihovnu

Bývalí návštěvníci

- Bývalí návštěvníci knihoven nejčastěji zdůvodňují své chování tím, že nemají čas chodit do knihovny (69 %). A také, že si knihy raději půjčují od přátel a známých (56 %).
- Téměř každý druhý říká, že nemá důvod chodit do knihovny (47 %). Sděluje také, že si nechce knížky půjčovat, protože mu vadí administrativa s tím spojená, hlídání termínů – knížky chce mít trvale doma (48 %), případně si je raději sám kupuje (42 %).
- Každý čtvrtý sděluje, že důvodem, proč už nechodí do knihovny, je to, že v ní nejsou knihy, které potřeboval (26 %), anebo aktuální, nové knížky (24 %), že se přestěhoval (24 %), a také, že nikdo z jeho známých do knihovny nechodí (25 %).
- Každý pátý uvádí, že do knihovny chodí někdo další z rodiny. Využívá tudíž této skutečnosti a knihy si půjčuje přes něho (21 %).
- O nevyhovující otevírací době se zmiňuje každý šestý (18 %).
- Další důvody byly jmenovány méně často. Patří sem např. to, že občan neví, co by v knihovně dělal, nevyzná se tam, neumí si vybírat knížky apod. (14 %), že veřejná knihovna je spíše pro sociálně slabší (12 %), v blízkém okolí žádná veřejná knihovna není (11 %) anebo občan nemá ponětí, kde by v blízkosti nějaká knihovna mohla být (10 %).

Ti, kteří knihovny nenavštěvovali

- Ti, kteří nikdy nenavštěvovali knihovnu, zdůvodňují své chování nejčastěji tím, že nemají důvod (83 %) a čas (70 %) chodit do knihovny.
- Každý druhý z těch, kteří nikdy nevyužili knihovnu, říká, že neví, co by v knihovně dělal, nevyzná se tam, neumí si vybírat knížky apod. (51 %), že si knihy raději půjčuje od přátel a známých (48 %) nebo si je nechce půjčovat, protože mu vadí administrativa s tím spojená, hlídání termínů – knížky chce mít trvale doma (48 %). A také, že nikdo z jeho známých do knihovny nechodí (44 %).
- Každý čtvrtý tvrdí, že si knihy raději sám kupuje (23 %) nebo neví, kde se v blízkosti nějaká knihovna nachází (23 %).
- Každý pátý nabyl přesvědčení, že knihovny jsou pro sociálně slabší (22 %), nemají aktuální nové knížky (19 %), ani vhodnou otevírací dobu (18 %).
- Další důvody byly jmenovány méně často. Patří sem např. to, že v blízkém okolí není žádná knihovna (17 %) anebo, že do knihovny chodí někdo další z rodiny, a občan tudíž využívá této skutečnosti a když potřebuje, tak si knihy si půjčuje přes tuto osobu (13 %).

Jaký potenciál mají knihovny pro oslovení veřejnosti

- Občanům, kteří přestali navštěvovat knihovnu (28 % dospělé populace), i těm, kteří ji nikdy nevyužili (34 % dospělé populace), byla položena doplňující otázka mapující, zda by je veřejná knihovna dokázala něčím tak zaujmout, aby ji v letošním roce navštívili. Pokud ano, co by je přimělo stát se (znovu) čtenářem veřejné knihovny.
- V kategorii bývalých návštěvníků každý druhý respondent (50 %!) odpověděl kategoricky „*nic, nechci se stát čtenářem veřejné knihovny*“. V případě kladné reakce jen 3 % bývalých návštěvníků

sdělila „ano, určitě“. Ostatní (47 %) uvedli podmíněně „možná ano“.

- V kategorii odmítajících, tj. těch, kteří nikdy nevyužili knihovnu, naprostá většina respondentů (86 %) odpověděla kategoricky „nic, nechci se stát čtenářem veřejné knihovny“. V případě kladné reakce ani 1 % občanů nepsalo „ano, určitě“. Všichni potenciální zájemci (14 %) uvedli podmíněně „možná ano“.

Co by přimělo lidi navštívit knihovnu?

- Jak bývalí návštěvníci knihoven, tak i ti, kteří knihovny nikdy nevyužívali, podmiňují budoucí návštěvu knihovny téměř shodně. Požadují knihy, které potřebují (83 %, 81 %) a také nové atraktivní tituly (83 %, 82 %).
- Část odpovědí směřovala do provozní oblasti. Aby knihovna půjčovala knihy na dostatečně dlouhou dobu (73 %, 74 %), usnadnila a zrychlila půjčování (48 %, 43 %), aby knihovna byla blíže jejich bydlišti nebo zaměstnání (47 %, 43 %), měla výhodnější otevírací dobu (45 %, 39 %) nebo nabízela doručení výpůjček kurýrní službou (34 %, 32 %).
- Téměř dvě třetiny (67 %, 59 %) připouštějí, že by je k opětovnému návratu do knihovny mohly donutit prudce rostoucí ceny knih na trhu.
- Podnětem pro návštěvu knihovny by také bylo vyhledávání v databázích elektronických informačních zdrojů (36 %, 34 %) anebo půjčování elektronických knih přes internet (31 %, 35 %).
- V rámci odpovědi „jiné“ (3 %) zazněl mj. požadavek na dostupnost požadovaných titulů, nižší sankce, útulné prostředí knihoven, požadavek „aby se tam něco zajímavého dělo“, či aby bylo půjčovné v knihovně zdarma.

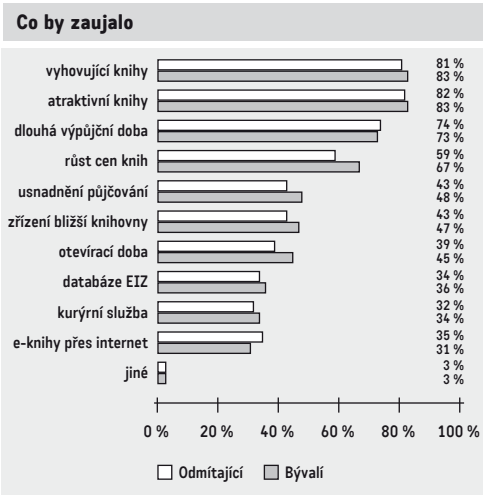
Závěry

- Knihovná se v uplynulých patnácti letech dařilo zvýšit počet dospělých (38 %), kteří využívali jejich služby. Bylo tomu proto, že dokázaly reagovat na změny potřeb svých uživatelů, modernizovaly a zkvalitňovaly své služby. Vytvářely nové služby založené na využití ICT a rozšiřovaly své aktivity jako informační, vzdělávací, komunitní a kulturní centra pro komunitu, ve které působí.
- V posledních letech ale výrazně narůstá podíl populace, která knihovny nikdy nenavštívila (34 %). Za kritický lze považovat pokles zájmu u mužské populace (45 %).
- Ti, kteří nikdy nenavštívili knihovnu, si mnohem méně uvědomují šíři záběru toho, co se dnes skrývá pod pojmem knihovna. To se v budoucnu může stát rizikovým faktorem například při rozhodování o financování a rozvoji knihovny.
- Naprostá většina těch, kteří knihovny využívají, je s jejich službami spokojena.

VÍT RICHTER > vit.richter@nkp.cz

DO ČÍSLA přispěli

• **Mgr. Dagmar Bahnerová** – Městská knihovna Louny • **PhDr. Miroslav Bünter** – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem • **PhDr. Jan Černý** – deník METRO, Praha • **Mgr. Jana Chadimová** – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem • **Mgr. Jaroslava Maršíková** – Městská knihovna s regionálními funkcemi v Trutnově • **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR, Praha • **Mgr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR, Praha • **Prof. PhDr. Jiří Trávníček, M. A.** – Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., Brno • **Doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.** – Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

„OZNAČENÍ DOBRODRUH BYCH SE NEBRÁNIL...“

Foto Milena Kárníková

Změna na vedoucím postu společnosti či instituce vždy přináší řadu otázek, velká očekávání a samozřejmě i nejistotu zaměstnanců. Nejlepším lékem, jak tento stav změnit k lepšímu, je dostatek informací přímo od hlavního protagonisty, v tomto případě od Ing. Tomáše Böhmy, nového generálního ředitele Národní knihovny ČR. Není tedy divu, že jsme se rozhodli (opět v obou redakcích – tedy Bulletinu SKIP a Čtenáři) nečekat příslovečných sto dnů a požádat ho co nejdřív o rozhovor.

V úvodní, spíše společenské, konverzaci jsme si dovolili Tomáši Böhmovi naznačit, že ho považujeme tak trochu za dobrodruha, když se rozhodl kormidlovat tak složitě strukturovaný organizmus, jakým je Národní knihovna. „Já bych se označení dobrodruh ani nebránil, má povaha je dobrodružná, rád přijímám nové výzvy a prozkoumávám nové oblasti,“ neváhal s odpovědí. Takže je jasné, proč je tady.

■ **Naše první otázka nemůže znít jinak: jste měsíc ve funkci generálního ředitele NK. Je to dostatečně dlouhá doba na zmapování situace? A můžete nám sdělit své první dojmy?**

☑ Můj první dojem by se dal popsat slovy „kulturní šok“. Pro člověka, který přichází ze sféry mimo oblast státní správy a také mimo knihovnictví, je samozřejmě nástup do takovéto funkce určitým šokem, i když ne jenom negativním. Musím říct, že jsem skutečně mile překvapen profesionalitou týmu, který tady je, zejména profesionalitou vedoucích odborných úseků a útvarů. Takže jsem měl a dosud mám velkou radost a myslím si, že se mi podařilo navázat s nimi dobrou spoluprací. Samozřejmě, že jsem tady narazil na některé oblasti, které je potřeba řešit, protože se to odkládalo, ale to mě nepřekvapilo, to jsem věděl.

■ **Kolem auditu, který v NK v minulých měsících proběhl, se chodí tak trochu opatrně, jeho výsledky – pokud víme – nebyly dosud publikovány. Můžete nám k němu něco říct?**

☑ Máte pravdu, výsledky auditu nebyly dosud publikovány a o tom, zda budou, nemohu rozhodovat já, protože to byl audit, který zadalo Ministerstvo kultury. Nicméně já ty výsledky znám, a pokud

k němu máte nějaké dotazy, budu-li moci, pokusím se na ně odpovědět.

■ **Zajímalo by nás, jestli vám audit pomohl při zmapování situace v NK?**

☑ Řekl bych, že byl velmi přínosný, zejména v oblasti administrativního řízení, to znamená nastavení administrativních procesů, kompetencí apod. Poukázal totiž – nechci říct na velká pochybení, ale na velké rezervy.

■ **Poukázal audit i na nějaká ekonomická pochybení související s revitalizací Klementina?**

☑ Audit byl zaměřen na období let 2007, 2008 a 2009, kdy byla revitalizace jednou z hlavních aktivit části NK, a ukázal, že ne ve všech případech byla přesně dodržena veškerá nařízení, a to i v ekonomické oblasti. Víme, že byste chtěli slyšet víc, ale jsou některé věci, které sdělit nemohu.

■ **Zatím není známa celková koncepce uspořádání Klementina po ukončení revitalizace. Postupuje se po etapách, což připomíná „salámovou metodu“, a není jasné, jak to ve finále dopadne. Zajímá nás tedy, jestli dojde ke změnám, konkrétně, jestli navržené postupy zastřeší jeden materiál, z něhož vyplyne návaznost mezi jednotlivými etapami?**

☐ S tím, co říkáte, mohu jenom souhlasit, vůbec se mi nelíbí, že je revitalizace rozdělena do několika etap. A to samé platí i pro projekční práce, které se také připravují pro každou etapu zvlášť. Já bych byl skutečně rád, abychom měli ucelenou koncepci revitalizace. Při samotné realizaci se už případně může postupovat v etapách. Ale dopředu musíme přesně vědět, co chceme mít na konci celého procesu.

V současné době, tak jak to bylo nastaveno, je dokončená druhá etapa projekčních prací a na třetí se pracuje. Já si však myslím, že by se projekční práce měly zastavit, mělo by dojít k přehodnocení celé koncepce a i k tomu, aby se ujasnilo, jaké útvary by měly být umístěny v Klementinu a které by se měly přestěhovat do Hostivaře.

Na rozdíl od původní koncepce jsem například pro to, aby se do Hostivaře přestěhoval i odbor akvizice. Už jsme se na tom ve vedení dohodli a zároveň dochází ke sloučení úseku Akvizice a služby s úsekem Zpracování a ochrana novodobých fondů. Uvědomuji si, že část knihovníků mi za to zatleská, na druhé straně vím, že část s tím spokojena nebude. Ale já musím dělat taková rozhodnutí, která jsou vhodná pro knihovnu, a ne pro část pracovníků.

A ještě další souvislost – přestěhováním akvizice do Hostivaře se v Klementinu uvolní prostory, které budeme potřebovat na nové projekty, například na spolupráci se společností Google, která byla v únoru podepsána. Google se bude podílet na digitalizaci historických fondů a potřebuje tady mít zázemí.

☐ **Rádi bychom se ještě vrátili k ucelené koncepci revitalizace, na jejímž základě se bude postupovat v jednotlivých krocích. Kdy bude připravená?**

☐ Byl bych rád, kdyby se mi podařilo obnovit poradní sbor odborníků pro revitalizaci, který tady byl. V příštích dnech chci oslovit ne všechny, ale některé členy toho původního, počítám s profesorem Masákem, kromě toho i s panem architektem Kotíkem, za památkáře s panem Janem Vojtou ad. Chtěl bych, aby v tom sboru byli zastoupeni architekti, památkáři a knihovníčtí odborníci.

Předpokládám, že ucelenou koncepci bychom mohli mít do konce letošního pololetí, protože se dá vycházet z podkladů, které jsou už připraveny, v některých případech zásahy do nich nemusí být velké.

☐ **A bude obsahovat i funkční uspořádání revitalizovaných objektů, což je od počátku nejasné?**

☐ To je samozřejmé. Prostory musí mít mezi sebou logickou návaznost. Opět se vrátím k té akvizici: to, aby byla v Klementinu a zpracování v Hostivaři, jakoukoli logiku postrádalo. Čili, uspořádání jednotlivých oddělení, odborů musí být provázáno. Proto také chci, aby vznikl úzký tým složený z pracovníků NK, který by na tom pracoval a přehodnotil už navržené plány. Fakt je, že se tady prováděly změny v projektech a odborní pracovníci knihovny o tom vůbec nebyli informováni. Pak jim bylo řečeno, že se s tím už nedá nic dělat!

☐ **Zmínili jste, že byste byl rád, kdyby se pozastavily projekční práce na třetí etapě. Jak by to bylo s podepsanými smlouvami? Nemohly by vzniknout problémy?**

☐ Předpokládám, že najdeme takový postup, na kterém se s druhou stranou shodneme. S Metroprojektem budu mít teprve druhé jednání, oni sami se pasují do role firmy, která je schopná, připravená a ochotná vyslechnout připomínky klienta, kterým jsme v tomto případě my. Pokud tomu tak bude a pokud budou pracovat kvalitně, tak nemám důvod, abych smlouvu rušil. Na druhou stranu z toho, co jsem tady viděl, mi vychází, že buď to byla nekvalitní práce projekční kanceláře, nebo neochota či dokonce neschopnost ze strany knihovny s kanceláří komunikovat. Nebo té komunikaci, jak jsem byl informován, bylo dokonce zabráněno.

☐ **Zaměříme se teď na Centrální depozitář v Hostivaři (CDH): jak to vypadá se stavbou nového objektu? Stavební povolení bylo v lednu vydáno, výběrové řízení mělo proběhnout...**

☐ Výběrové řízení nebylo zatím uzavřeno. V září loňského roku bylo vypsáno, v říjnu podaly firmy nabídky, poté bylo jednání komise pozastaveno. V současné době jsem zpracovával pro Ministerstvo kultury zprávu o stavu výběrového řízení a uvidíme, jak se k tomu postaví.

☐ **Proč nebylo výběrové řízení uzavřeno? Přihlásilo se málo kvalitních zájemců?**

☐ Ne, ne, o kvalitě uchazečů bych rozhodně nechtěl pochybovat, přihlásilo se jedenáct jistě renomovaných firem. V současné době jde hlavně o to, že nová budova v Hostivaři, tak jak je navržená, nebude prostorově stačit potřebám Národní knihovny. Proto budeme muset investovat ještě do rekon-

strukce stávajícího objektu, což si vyžádá dalších 100 milionů korun, a to nad rámec schválených investičních prostředků. Oboje by se však dalo provést v jediné investiční akci, která vyjde výrazně levněji než každá samostatně.

Právě na základě těchto zjištění jsem zpracoval zmíněnou situační zprávu a předpokládám, že co nejdříve dostanu od Ministerstva kultury stanovisko, jak pokračovat dál. Variant řešení je několik, ale ať přijmeme jakékoli rozhodnutí ohledně Hostivaře, nemělo by to znamenat výrazné zpoždění v realizaci stavby nové budovy Centrálního depozitáře, což je důležité například ve vztahu k Národní digitální knihovně, která tam bude sídlit.

☐ **Podle původního plánu je však projekt výstavby nové budovy už teď v časovém skluzu...**

☐ Ano, je ve zpoždění, měly už probíhat zemní práce. Zahájíme je velmi rychle, protože Hostivař leží v území, které je od dubna ekologicky chráněné. Zemní práce tedy začnou teď a realizace vlastní výstavby o něco později. Nová budova by však měla být hotova do července roku 2012, což představuje oproti původnímu záměru půlroční zpoždění.

☐ **Na výstavbu nové budovy Centrálního depozitáře navazuje i revitalizace Klementina, odkud by se měly do Hostivaře přestěhovat novodobé fondy.**

☐ Ano, ale jestliže budeme mít do poloviny letošního roku připravenou ucelenou koncepci, můžeme začít realizovat druhou etapu revitalizace a nepředpokládám, že by mělo dojít k jejímu celkovému zpoždění. Má být ukončená v roce 2016 a to bychom měli stihnout.

☐ **Nemůže se stát, že by ekonomická situace státu mohla ohrozit celý tento projekt?**

☐ Co provede vláda nebo Ministerstvo financí v rámci nějakých restriktivních opatření, nemohu předvídat. Ale podle současné situace si nemyslím, že by k ohrožení revitalizace Klementina mělo dojít. Dokonce jsem přesvědčen, že vyčleněné prostředky na tento projekt jsou víc než dostatečné.

☐ **A co Centrální depozitář v Hostivaři?**

☐ Ten je v jiné rozpočtové kapitole. Ale i tady předpokládané náklady 700 až 800 milionů na výstavbu obou plánovaných budov CDH nebudou překročeny. Navíc není jisté, jestli vůbec bude nutné další budovu depozitáře stavět. A pokud ano, tak stejně až za dalších deset let.

☐ **Zajímalo by nás, jestli připravujete organizační změny a v jakém rozsahu?**

☐ Některé změny jsou připravené a některé jsou už dokonce provedené. Jako první zmíním personální: v polovině ledna došlo k výměně na pozici ředitele úseku Provoz a investice, odkud odešel pan Ing. Vácha a na jeho místo nastoupil Ing. Zdeněk Macoszek. K 1. únoru byl odvolán z funkce šéfa úseku Informační technologie pan Ludvík Benda a na jeho místo nastoupil RNDr. Tomáš Svoboda, který má zkušenosti s vedením velkých projektů z oblasti IT a jeho posledním působištěm byla Akademie věd ČR.

Co se týče organizačních změn, tak k 1. březnu došlo – jak už jsem říkal – ke spojení úseku Akvizice a služby s úsekem Zpracování a ochrana novodobých fondů, jehož vedoucí je dr. Bohdana Stoklasová. A ke stejnému datu se rovněž sloučily další dva úseky v administrativní části: Provoz a investice s úsekem Ekonomika a personalistika.

☐ **Revitalizace Klementina a dostavba CDH dlouhodobě ovlivní činnost Národní knihovny. Připravte novou strategii NK a s jakým výhledem?**

☐ Ano, s tím počítám, protože instituce bez dlouhodobé strategie je ztracená. Chceme také, aby Národní knihovna byla jedním z lídrů při tvorbě dlouhodobé koncepce rozvoje knihoven v ČR. Ve strategii Národní knihovny je třeba rozlišovat krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé cíle. Byl bych rád, kdybychom střednědobé cíle měli definovány do poloviny a dlouhodobé do konce letošního roku.

☐ **Národní knihovna má v roce 2011 snížený mzdový fond. Nemůže to ohrozit její činnost?**

☐ Nemělo by. Samozřejmě vzniklá situace není příjemná. V důsledku krácení mzdových prostředků se musely snižovat jednak tarifní mzdy o 8 %, ale také bylo nutné ukončit pracovní smlouvy na dobu určitou, což vytváří zejména ve službách velký tlak. Snažíme se to vyřešit zřízením sedmi pracovních pozic na dobu neurčitou a já věřím, že se nám podaří ještě jednat s Ministerstvem kultury, abychom našli nějaké dodatečné prostředky. V této chvíli by však nemělo dojít k redukcí či ohrožení činnosti NK.

☐ **A nepřistoupíte ani k rušení některých odborů?**

☐ To je jiná otázka. Například sloučením úseků a odborů, jak jsem o tom už hovořil, může dojít k úsporám, případně k lepšímu využití pracovních

kapacit i technologií, než je tomu teď. Víte, pro mě by byla funkce Národní knihovny ohrožena ve chvíli, kdy by nefungovaly služby směrem k veřejnosti, tzn. ke čtenářům, badatelům, a kdybychom zjistili, že nejsme schopni plnit služby v oblasti akvizice, katalogizace, správy a ochrany fondů apod. V současné době dochází k mírným skluzům v oblasti akvizice, které bohužel negativně dopadají i na kooperující knihovny, připravované organizační změny by ale měly situaci v krátké době vyřešit. Jiná věc je, že můžeme přistoupit k přehodnocení pracovní náplně některých zaměstnanců. A k tomu pravděpodobně dojde.

▣ **Přesto se proslýchá, že bylo zrušeno oddělení analytického popisu českých novin a časopisů, jehož výstupem byla Souborná bibliografická databáze ANL. Co nám k tomu můžete říct?**

▣ Oddělení analytického zpracování bude skutečně zrušeno k 1. 3. 2011. V situaci, kdy dochází k výraznému krácení mzdových prostředků a NK ČR zároveň stojí před novými úkoly vyplývajícími z nárůstu elektronických dokumentů (zde nám nenávratně uniká část národního kulturního dědictví a stejně jako zahraniční národní knihovny musíme přesouvat kapacity právě sem) i z připravované Koncepce rozvoje knihoven ČR..., je nutné přehodnotit priority a omezit nebo zastavit činnosti, které lze nahradit jinak. Manuální analytické zpracování je činnost, na kterou většina zahraničních národních knihoven rezignovala již před mnoha lety, zbytek pak v posledních letech v souvislosti s projekty digitalizace, která umožní nabídnout nejen vyhledávání v bibliografickém záznamu, ale i v plných textech, což dnes uživatelé vyžadují. Stejnou cestou jdeme i my. Jinými slovy – dokumenty, které dnes NK ČR analyticky popisuje ve vysoké míře úplnosti, budou digitalizovány a indexovány přednostně. Kooperační systém článkové bibliografie bude zachován buď pod hlavičkou Souborného katalogu ČR, nebo Jednotné informační brány. Obě možnosti jsou průchodné, konkrétní řešení bude zvoleno na základě výsledků dotazníku, kterým v nejbližších dnech obešleme kooperující instituce.

▣ **Důkladně jsme si prostudovali webové stránky Národní knihovny a oceňujeme, že je na nich hodně informací i o revitalizaci Klementina a dostavbě CDH, což nebývalo. Přesto se nám zdá, že část z nich je už zastaralá,**

některé odkazy dokonce nejdou otevřít. Může se veřejnost těšit i na změnu webové prezentace Národní knihovny?

▣ Z mého pohledu je na webových stránkách těch informací, třeba ohledně výběrových řízení, málo. Měla by tam být zpřístupněna všechna. Mě by však zajímalo, jak na vás vizuálně ten web působí, a pokud byste nebyli poučení uživatelé, jestli byste se bez větší námahy propracovali k informacím, které potřebujete.

▣ **Je pravda, že zorientovat se na stránce chvíli trvá...**

▣ Přesně tak. Chceme dát, a už na tom začínáme pracovat, webové stránky novou grafickou podobou, atraktivnější a méně statickou. Na někoho, kdo přichází zvenku a je nepoučený uživatel, působí těžce a uzavřeně. Nevím, jak rychle se nám to podaří, ale věřím, že to nemusí dlouho trvat. Mělo by na ní být zachováno maximální množství informací, ovšem ve struktuře, která nebude narušovat jednoduchost její základní konstrukce. Kromě toho rozšiřujeme komunikaci prostřednictvím Facebooku, kde už sice NK měla svůj profil se základními údaji a občas i něco zveřejnila, ale je nutné možností sociálních sítí využít v daleko větší míře. Byl bych velmi rád, kdyby se nám podařilo dosáhnout toho, aby veřejnost Národní knihovnu nevníkala jako nepodařený Kaplického projekt či jako neprůhlednou a zkorumpovanou revitalizaci Klementina. Chtěl bych tedy, aby se knihovna opět stala nositelkou národní kulturní historie.

▣ **Zmínil jste projekt Jana Kaplického na novou budovu NK, která měla stát na Letné. Před loňskými volbami se toto téma mezi politiky znovu objevovalo, což u příznivců moderní Kaplického budovy mohlo vyvolat určitou naději. Myslíte si, že jsou takové úvahy reálné?**

▣ Myslím si, že se už o stavbě blobu neuvažuje, a hned k tomu uvedu několik důvodů: pozemky, na které byla budova navržena, NK nemá a nikdy neměla. A pokud vím, v současné době v rámci nového územního plánu jsou už určeny pro něco jiného. Soutěž navíc není pořád uzavřena, protože je u soudu a čekáme na jeho rozhodnutí. Jak jistě víte, jeden účastník soutěže podal žalobu na její průběh, neboť tvrdí, že projekt Kaplického nesplnil některé parametry zadání. Další důvod vidím v tom, že dnes nikdo neví, kolik by ten projekt stál. Jestliže se odhady pohybovaly kolem tří miliard

korun, čili stejná částka, jaká se dává do revitalizace Klementina a do dostavby depozitáře v Hostivaři, tak podle mého odhadu by to stálo určitě jednou tolik, tedy přibližně šest miliard. A nakonec zbývá čtvrtý důvod, o němž se dnes velmi málo hovoří: i v případě, že by byla budova Kaplického realizována, Klementinum by se sice za menší peníze revitalizovalo, ale stejně by se stále provozoval Centrální depozitář v Hostivaři. Takže najednou by tady byly tři investičně i provozně velmi nákladné objekty, což považuji za nesmysl.

▣ **V Klementinu sídlí v nájmu řada institucí, například PEN klub, SČKN, redakce Čtenáře,**

Ing. TOMÁŠ BÖHM (* 1961)

Vystudoval Vysokou školu ekonomickou v Praze. Začátkem devadesátých let přidal roční studium na University of London, Wye College – Master of Science in Agricultural Economics.

V průběhu devadesátých let minulého století působil v několika společnostech jako konzultant, byl členem představenstva QSR/KFC, a. s., a posléze finančním ředitelem společnosti Creditanstalt Securities, a. s.

Na přelomu tisíciletí vstoupil jako finanční ředitel do společnosti Ringier ČR, a. s., kde působil rovněž jako člen představenstva. V roce 2001 byl jmenován jejím generálním ředitelem a vedl ji úspěšně pět let.

V posledních letech se věnuje ekonomickému poradenství, krizovému managementu, mediálnímu poradenství v oblasti tiskových médií a knižní produkce.

Hovoří pěti světovými jazyky.

SERVIS ČTENÁŘE

Vyhlášení soutěže Nadace knihoven

Nadace knihoven vypisuje soutěž na podporu studijních cest do zahraničních knihoven v roce 2011

1. PODMÍNKY PRO PŘIHLÁŠENÍ DO SOUTĚŽE

1.1 Účastníci soutěže

Občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, příspěvkové a rozpočtové organizace působící na území ČR.

1.2 Údaje v žádosti

Účastník se přihlásí do soutěže písemnou žádostí, která bude obsahovat:

- název a adresu (včetně e-mailu) účastníka,
- údaje o zájemci, pro něhož je studijní cesta připravována, tj. profesní životopis včetně dosaženého vzdělání a funkce v současném zaměstnání, údaje o jazykových znalostech, příp. výčet již absolvovaných stáží, seznam publikovaných prací a proslovených přednášek,
- náplň studijní cesty, místo a termín konání cesty, očekávaný přínos pro účastníka soutěže,
- předpokládané náklady cesty.

SKIP a další. Počítáte s tím, že jim i nadále poskytnete „azyl“?

▣ Nehovořil bych o poskytnutí azylu, spíše o tom, že budeme velmi rádi, pokud tady instituce a organizace tohoto charakteru zůstanou, protože i náplň své činnosti patří do kulturní oblasti. Takže nepočítám s tím, že by u nich mělo dojít k rušení nájemních smluv.

Děkujeme a v létě se budeme těšit na celkovou koncepci revitalizace Klementina a dostavby CDH i na nové cíle Národní knihovny.

**LADISLAV KURKA – LENKA ŠIMKOVÁ
– OLGA VAŠKOVÁ**

1.3. Uzávěrka přihlášek

Žádost se odevzdává osobně nebo zasílá poštou na adresu vyhlášovatele do **30. dubna 2011**. Rozhodující je datum na razítku podací pošty.

1.4. Adresa vyhlášovatele

Nadace knihoven, Kounicova 65a, 601 87 Brno.
Zasílací adresa pro přihlášky je Středočeská vědecká knihovna, Gen. Klapálka 1641, 272 80 Kladno, obálku označte slovem Nadace.

2. VYHODNOCENÍ SOUTĚŽE

2.1. Posouzení přihlášek do soutěže

Žádosti účastníků soutěže posoudí správní rada Nadace knihoven do 31. května 2011 podle následujících kritérií:

- přínos studijní cesty pro instituci, ve které zájemce o studijní cestu pracuje,
- jazykové a odborné znalosti uchazeče,
- kvalita zpracované žádosti.

2.2. Výše příspěvku

Finanční příspěvek, který bude Nadační knihoven hrazen výnosem z vkladu Nadačního investičního fondu, činí maximálně 50 % nákladů na studijní cestu.

Podle počtu přihlášených Nadace zváží vyhlášení dalšího kola soutěže.

Archivy, knihovny a muzea v digitálním světě pojednání

Konference Archivy, knihovny a muzea v digitálním světě vstoupila v roce 2010 do druhé desítky svého konání. Uskutečnila se v prvních dvou prosincových dnech, kdy se celé Česko potýkalo s obrovskými přívaly nového sněhu a nebylo radno vydávat se na delší cesty. O to větší úspěch tak zaznamenali organizátoři, protože konferenční sál Národního archivu v Praze na Chodovci se zcela zaplnil. Skvělým pořadatelem byl jako v předchozích letech Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky a pozorným hostitelem již zmíněný Národní archiv.

Moderátor Vít Richter kladně ohodnotil množství přijatých příspěvků a uvedl, že by se dvou denní konference mohla do budoucna změnit na tří denní. Značným přínosem byla účast zahraničních odborníků.

Letošní ročník ukázal, že se digitalizace stává masovou záležitostí a že projektů, které ji řeší, stále přibývá. V centru dění byla podobně jako v minulých letech European. Delší dobu existující projekty přináší výborné výsledky a stávají se běžnými nástroji pro získávání informací. Zcela logicky se tak do popředí dostává problematika dlouhodobého uchování a ochrany digitálních dat, a s tím související náklady. Řada vystupujících hovořila o spolupráci různých typů paměťových institucí, zejména v oblasti řízených slovníků a autorit.

Den první

Po oficiálním zahájení a přivítání všech účastníků se slova ujala Bohdana Stoklasová z Národní knihovny, která vystoupila s příspěvkem o dnes často ve všech pádech skloňované **Národní digitální knihovně**. Jejím cílem je masová digitalizace toho nejohroženějšího a obsahově nejvýjimečnějšího kulturního dědictví. Přínosem budou nejenom samotná digitální data, ale i důvěryhodný repozitář, kvalitní uživatelské rozhraní, zatím nedocenené zkušenosti pro další paměťové instituce a různé standardy a doporučení.

David Cigánek z Moravského zemského muzea CITEM se věnoval integrovanému systému správy sbírek. Zmínil historii vývoje do roku 2008, kdy byly ukončeny práce na systému Demus. Z možných alternativ řešení byl zvolen

vývoj zcela nového **centrálního muzejního systému I3S**, k jehož spuštění by mělo dojít v roce 2013. Do roku 2023 se očekává objem asi dvaceti milionů předmětů včetně popisů a multimediálních dat.

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech zastupovala na konferenci Irena Blažková. Hovořila o Europeaně, konkrétně o **projektu CARARE**, na kterém participuje dvacet devět institucí z evropských zemí a do kterého se Národní památkový ústav zapojil v roce 2010. Jeho cílem je integrace dat z oblasti památkové péče a jejich zpřístupnění širokému spektru zájemců.

Ohlas zaznamenal příspěvek slovenského kolegy Michala Čudrnáka ze Slovenské národní galerie, který byl věnován **Webu umenia**. Jeho vývoj začal v roce 2009 a v roce 2010 byla spuštěna ostrá verze. Zajímavá byla část prezentace věnovaná funkcím, které Web umenia nabízí. Patří mezi ně automatické doplňování slov při vyhledávání, nabídka souvisejících děl, možnosti sdílení např. prostřednictvím sociálních sítí, tagování, videosoubory a propojení s Kulturním profilem Slovenska a Wikipedií.

Romana Křížová ze společnosti Cross Czech se věnovala **projektovému managementu podle standardu PRINCE2®**, jeho historii, popisu a výhodám. Standard je založen na principech dobré praxe a v plánování projektů klade důraz na produkt. Má jednoduché manažerské řízení a do procesu rozhodování zahrnuje všechny zainteresované strany. Umožňuje pravidelné posuzování kvality řešení projektu, stále zlepšování a v neposlední řadě funguje jako nástroj pro audity a hodnocení.

Informace o **Manuscriptoriu** se objevují na konferenci pravidelně. Tentokrát se Stanislav Psohlavec z AiP Beroun zaměřil na jeho praktické využívání. V úvodu zmínil dvouletý projekt ENRICH, kde bylo Manuscriptorium platformou a kde šlo primárně o agregaci obsahu. Dalšími výsledky byla standardizace a vylepšení uživatelského rozhraní, o kterém se S. Psohlavec zmínil zcela konkrétně. Jmenoval změny ve vyhledávání, možnost zobrazení digitální kopie a funkci osobní digitální knihovny. Zabýval se také spoluprací s Europeanou a informoval o bezplatném přístupu k celému obsahu Manuscriptoria.

Dalším zajímavým projektem, který byl prezentován Tomášem Lachmanem z Národního filmového archivu, byl **webový portál EFG – European Film Gateway**. Jde opět o mezinárodní projekt, který začal v roce 2008 a jeho konec je stanoven na rok 2011. Cílem je zpřístupnění sbírek evropských filmových archivů a filmoték. Zahrnuje filmy a filmové ukázky, fotografie, plakáty, návrhy kostýmů apod. a také textové dokumenty, čímž umožňuje získat komplexní informace k hledanému tématu. T. Lachman se rovněž zabýval infrastrukturou celého portálu a nastínil jeho možnosti a nástrahy, zejména v podobě multiplicit.

Iveta Fürstová a Petra Pejšová z Národní technické knihovny připravily příspěvek na téma **šedé literatury a jejího národního úložiště**, které je budováno od roku 2008. Zmínily cíle a výstupy jako např. jednotné centrální rozhraní, ocenily spolupráci s ostatními institucemi přispívajícími do systému, a informovaly o organizaci seminářů k šedé literatuře, stejně tak jako o dalším ročníku mezinárodní konference o šedé literatuře.

Odpolední část prvního dne zahájil Tomáš Foltýn, který ve svém příspěvku shrnul jak probíhající, tak připravované **národní a mezinárodní projekty Odboru správy a ochrany fondů Národní knihovny**. V současnosti se řeší zejména mezinárodní projekt IMPACT, zaměřený na zlepšení digitalizace a její podporu v podobě informačního centra. Zmínil též probíhající digitalizaci dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru a vývoj nových metod konzervace novodobých knihovních dokumentů a připravovaný Digitization Registry.eu,

kteřý bude znamenat vytvoření registrů digitalizovaných dokumentů na národní i centrální úrovni s možnostmi konverzí a importů dat. Pro knihovny a další instituce s knižními fondy je atraktivním projektem ochrany dokumentů aplikací esenciálních olejů.

Milan Talich a Filip Antoš z Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického jsou autory příspěvku, který byl věnován **digitalizaci starých map a atlasů a jejich zpřístupnění veřejnosti**. Velkým přínosem bylo zejména prezentování konkrétních praktických zkušeností a důraz na spolupráci paměťových institucí s kartografií.

Již pravidelnými příspěvateli na konferenci jsou Petr Žabička a Petr Přidal z Moravské zemské knihovny. Jejich letošním tématem bylo **georeferencování a vyhledávání dat**. Hlavními body byla příprava webu mapové sbírky Moravské zemské knihovny, možnosti hledání map podle geografické oblasti v knihovních katalozích a nabídka spolupráce dalším institucím v oblasti georeferencování.

Jaroslav Svoboda z Ministerstva vnitra České republiky ve své prezentaci o **deseti letech výzkumu informačních potřeb veřejnosti v oblasti veřejné správy** konstatoval, že uživatelé začali pro zjišťování informací významně využívat internet a že dochází k vyrovnání výsledků analýz u obecné populace a uživatelů internetu. Naproti tomu vztah k potřebě informací o veřejné správě se mění málo.

Poslední blok přednášek prvního dne zahájila prezentace Emilie Benešové z Národního archivu v Praze a její **výzkum deskových negativů na skleněné podložce**. K projektu, jehož smyslem bylo komplexní řešení pro zachování a zpřístupnění skleněných negativů prostřednictvím jejich digitalizace, vedl špatný fyzický stav originálů, nemožnost předkládat je ke studiu a obtížnost a nákladnost pořizování analogových reprodukcí.

Jiří Polišínský z Národní knihovny se zabýval novými nástroji pro digitalizaci knihovních dokumentů, zejména projektem, který nastínil ve svém příspěvku již Tomáš Foltýn, a to **optimalizací digitalizace dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru**. Hovořil zejména o rozpoznávání textu a prezentoval práci s aplikací CODEG.

Ivan Hanzlík z EEA představil v návaznosti na Europeanu a projekt **CASPAR open source Custodea** jako platformu pro kulturní sektor. Představil jeho pokrytí, architekturu a komponenty a jako konkrétní uplatnění zmínil Web umenia.

Poslední příspěvek prvního dne konference byl prezentací Archivu výtvarného umění a jeho autorem byl Jiří Hůla. Jejich **databáze abART** je všestranně otevřená a obsahuje informace o osobách, dokumentech a akcích. Rozšíření formuláře na zpracování personálních údajů o tzv. identifikační číslo Národní knihovny umožňuje do budoucna propojení s národními autoritami.

Den druhý

Druhý den konference zahájil Carlo Meghini z Národní rady pro výzkum z italské Pisy. Svoji přehledovou prezentaci věnoval **politickým, sociálním a technickým aspektům Europeany** a zabýval se i zapojením českých institucí. Europeana získala silnou politickou podporu na základě závěrů Rady ministrů kultury Evropské unie v roce 2008, kdy byla rovněž spuštěna. Přispívá do ní přes tisíc evropských institucí a má vícejazyčně uživatelské rozhraní. K listopadu 2010 obsahovala čtrnáct milionů vyhledatelných a zpřístupněných objektů. Česká republika je zastoupena 0,08 %. K roku 2012 se předpokládá celkový objem dvaceti pěti milionů položek.

Petr Vršek z ICZ se podrobně zabýval **architekturou informačních systémů paměťových institucí**. Ve své prezentaci shrnul potřeby různých typů těchto organizací s ohledem na digitalizaci a zmínil základní prvky informačního systému.

Pozitivní ohlas a sympatie zaznamenal Petr Kocourek ze Státního oblastního archivu v Plzni a jeho téma **digitalizace a vývoj softwaru pro archivy**. Podrobně popsal činnosti a řešené projekty informatiků plzeňského archivu a nastínil obtíže, se kterými se potýkají. Místo systému Janus pracují na vývoji nového open source programu.

Problematickou **dlouhodobé ochrany digitálních dat** se zabýval Jan Hutař z Národní knihovny. Důraz kladl na odpovědný vývoj strategii, které se dokáží vyrovnat s neustálými

změnami a technickým vývojem, a na důležitost uchování metadat.

Andrea Fojtů navázala **přehledem a charakteristikou hlavních open source nástrojů**, které takovou ochranu umožňují.

Skryté náklady na digitalizaci a dlouhodobou ochranu v podání Bedřicha Vychodila uzavřely trojlístek prezentací odborníků z Národní knihovny. Ve svém příspěvku hovořil o třech spolu souvisejících projektech. Nejprve to byl Blue Ribbon, který se zamýšlí nad trvale udržitelnou ochranou a zpřístupnitelností digitálních dokumentů. Následoval DiCoMo jako model odhadu nákladů na digitalizaci, jehož výstupem je sběr technických dat v čase, sloužící ke zpřesnění odhadů, a identifikování faktorů ovlivňujícího časovou náročnost. Posledním byl LIFE, zaměřený na celý životní cyklus dokumentu. Mezi jeho výstupy patří snížení nákladů, standardizace, spolupráce institucí a využití vhodných nástrojů.

Novou generaci systému Kramerius představil Martin Lhoták z Knihovny Akademie věd. Verze s číslem 4 má celou řadu zlepšení. Využívá repozitář FEDORA, má příjemnější uživatelské rozhraní a kvalitnější prezentaci výsledků. Zlepšily se i možnosti vyhledávání.

Dalším zahraničním přednášejícím byl Winfried Bergmeyer z berlínského Computerspiele Museum. Informoval o **mezinárodním projektu KEEP – Keeping Emulation Environments Portable**, jehož hlavním cílem je vytvoření platformy, která umožní emulaci různých dat a jejich zpřístupnění.

O **nové on-line prezentaci muzejních a galerijních sbírek eSbirky.cz** informoval Jakub Hauser z Národního muzea. Do projektu se zapojilo sedm partnerských institucí a velkým přínosem je propojení s Europeanou.

Odpolední blok zahájily **konceptuální modely a jejich význam pro zpřístupnění kulturního, přírodního a industriálního dědictví** autorky Marie Balíkové, Naděždy Andrejčikové a Jany Šubové, které je možné aplikovat na různé oblasti kulturního dědictví a paměťových institucí. Značná pozornost byla věnována industriálnímu dědictví a zmíněna byla i spolupráce různých typů institucí v oblasti autorit.

Aleš Brožek ze Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem hodnotil jednotlivé **pro-**

jekty českých paměťových institucí na internetu a poskytl tím tvůrcům projektů, zabývajících se digitalizací a zpřístupněním informací, zpětnou vazbu.

Miroslav Kunt z Národního archivu a jeho **prezentace archiválií a archivních pomůcek prostřednictvím portálu Badatelna.cz** jako cenného zdroje pro vyhledávání v datech celostátní evidence zúčastněných archivů přinesla řadu zajímavých informací. Portál obsahuje nejenom přehled pomůcek, ale i některé konkrétní digitalizované fondy, z nichž značnou mediální pozornost vyvolaly dokumenty Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu.

Dalším přínosným a atraktivním projektem z oblasti českého archivnictví, o kterém hovořil Michal Wanner z Odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra, je **zpřístupnění digitalizovaných vedut do roku 1850**. Soupis vedut vychází od roku 1999 v knižní podobě a zatím se podařilo vydat pět svazků. Nyní je k dispozici webová aplikace.

Zámeckým knihovnám, jejich zpracování a digitalizaci se věnoval ve svém příspěvku Pavel Hájek z Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích. Národní památkový ústav se stará o sedmdesát fondů a 600 000 svazků dokumentů. První fází je zpracování bibliografických záznamů, na které navazuje digitalizace. Mimo jiné byla zmíněna snaha o výraznější propojení s knihovnickou sférou a aplikaci knihovnických standardů pro katalogizaci zámeckých a hradních fondů Národního památkového ústavu, a to zejména v oblasti starých tisků.

Konkrétnímu využití čárového kódu pro muzejní sbírkové předměty se věnoval Antonín Žamberský z Muzea Vysočiny Třebíč. Zaměřil se především na jeho uplatnění v depozitních prostorách. Řešení, které je využíváno, je dobrým doplňkem funkcionality již používaných systémů Demus a Clavius.

Zpřístupněním digitálního obsahu pro návštěvníky a badatele v Národním technickém muzeu se zabýval Walter Schorge, který si položil otázku smyslu prezentace digitálního

obsahu v souvislosti s jeho začleněním do konkrétních muzejních expozic. Nastínil technologii pro zpřístupnění obsahu spojenou se snahou o využívání bezplatného a svobodného softwaru. Zmínil audiovizuální projekce, informační kiosky a ozvučení a ukázal konkrétní zapojení do expozic a vzdálenou centrální správu.

Adéla Faladová z Odboru autorského práva Ministerstva kultury České republiky seznámila účastníky s hojně diskutovanou **přípravou novely autorského zákona**, která byla zahájena na podzim 2009. Návrh by měl být předložen vládě v prvním čtvrtletí 2012. Novela se týká např. osiřelých děl, transparentnosti kolektivní správy a změny systému zpoplatnění kopírovacích služeb. Součástí prezentace byly rovněž novinky z prostředí Evropské unie a ze Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO).

Posledním příspěvkem na konferenci byly informace o evropském projektu **eBooks on Demand (elektronické knihy na objednávku)** Kateřiny Kamrádkové z Národní technické knihovny a spoluautorky Věry Pospíšilíkové z Moravské zemské knihovny. Koordinátorem je Tyrolská univerzita a zemská knihovna v Innsbrucku a zapojeno je dvacet šest knihoven z různých zemí, z toho čtyři jsou z České republiky. Výsledný produkt je poskytován ve formátu pdf s OCR. Mezi výhody elektronických knih na objednávku patří možnost skutečné služby bez návštěvy knihovny a následné zpřístupnění dokumentu zdarma. Důležitou součástí příspěvku byla nabídka spolupráce ostatním institucím.

Závěrem

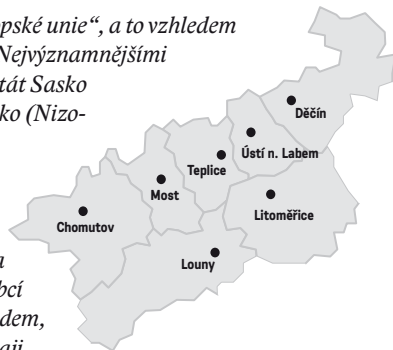
Konference stejně jako v minulých letech přinesla řadu významných podnětů pro další práci a nastínila cestu, kterou se bude digitalizace ubírat. Letos můžeme očekávat a těšit se na již dvanácté a beze vší pochyby přínosné setkání paměťových institucí nad společným tématem digitalizace. Prezentace z konference jsou dostupné na <http://skip.nkp.cz/akcArch10.htm>.

JANA CHADIMOVÁ > chadimova@svkul.cz

DNES SE PŘEDSTAVUJE ÚSTECKÝ KRAJ

Ústecký kraj je „vstupní branou České republiky do Evropské unie“, a to vzhledem ke svému sousedství se Spolkovou republikou Německo. Nejvýznamnějšími zahraničními partnery Ústeckého kraje jsou Svobodný stát Sasko (Spolková republika Německo), provincie Jižní Holandsko (Nizozemsko) a maďarská oblast Borsód – Abauj – Zemplén.

Ústecký kraj je rozdělen do sedmi okresů (Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem), které se dále člení na 354 obcí nejrůznější velikosti, z toho je 46 obcí se statutem města. Dnem 1. ledna 2003 reforma veřejné správy stanovila správní obvody obcí s rozšířenou působností a obcí s pověřeným obecním úřadem, včetně jejich sídel. Od tohoto data vzniklo v Ústeckém kraji 16 správních obvodů obcí s rozšířenou působností: Bilina, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Roudnice nad Labem, Rumburk, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf a Žatec a 30 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. K 1. 7. 2009 měl Ústecký kraj 836 198 obyvatel, což jej řadí na páté místo v republice, bohužel s tendencí ke stárnutí (index stáří 65+ v roce 2009 byl 111,4). V kraji je hustota obyvatel 155,8 obyvatel/km², což je vyšší, než vykazuje celostátní průměr (131,6 obyvatel/km²), a kraj je tak – po hlavním městě Praze, Moravskoslezském a Jihomoravském kraji – čtvrtou nejzaldněnější oblastí státu. Rozlohou 5335 km² zaujímá 6,8 % území České republiky. Nejvyšším místem kraje je úpatí hory Klínovec, naopak nejnižší místo kraje – a zároveň i nejnižší místo v České republice – je výtok řeky Labe u Hřenska (115 m n. m.).

Zajištění regionálních funkcí v Ústeckém kraji

Podíme se stručně podívat na to, jak se dařilo a daří plnit vzájemnou spolupráci mezi knihovnami v Ústeckém kraji, spolupráci, která se v posledních letech koncentrovala do oficiálního pojmu „plnění regionálních funkcí“, byť ani toto slovo nemůže postihnout všechny momenty práce knihovnic a knihovníků veřejných knihoven. Již jako klíče (ale je to pravda) zní to, že plnění regionálních funkcí mj. zajišťuje koordinaci odborných knihovnických činností a účelnou dělbu práce, že zachovává a rozvíjí vazby mezi knihovnami v jednotlivých okresech i v celém kraji a umožňuje vzájemné sdílení informačních zdrojů i služeb. Dále, že je zárukou udržení odborného standardu a dostupnosti poskytovaných služeb, zajišťuje aktualizaci knihovnických fondů základních knihoven a zároveň velice efek-

tivně využívá finančních prostředků vložených do tohoto systému a dbá o odborný růst pracovníků knihoven. Každopádně je praxí potvrzeno, že kvalitní plnění regionálních funkcí pověřenými knihovnami má mimořádný význam pro fungování neprofesionálních knihoven, zejména v malých obcích.

Garantem plnění výkonu regionálních funkcí pro Ústecký kraj je Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, která sama a prostřednictvím sedmi pověřených knihoven v kraji, se kterými uzavřela Smlouvu o přenesení regionálních funkcí krajské knihovny na základní knihovnu, zajišťuje jejich plnění pro 298 veřejných knihoven v Ústeckém kraji. Ve všech okresech vznikly již od 60. let kooperační knihovnické systémy, které do zrušení okresních úřadů dobře fungovaly, a současný Pro-

gram podpory zajištění regionálních funkcí knihoven (usnesení vlády ČR ze 16. ledna 2002 č. 68) na ně navázal s přesně stanovenými cíli a pravidly. V období let 1989–2005, což bylo období poměrně dlouhé, se pracovníci knihoven na všech úrovních v Ústeckém kraji museli ovšem vypořádat s různými potížemi, které přirozeně musely s celospolečenskými změnami dříve nebo později přijít (různé transformace, změny zřizovatelů či způsoby financování). Síť veřejných knihoven zůstala víceméně zachována, stejně jako i metodická činnost (byť byla někdy výrazně utlumena nebo se musela vypořádat s novými úkoly). Výsledkem byl poněkud nerovnoměrný vývoj sítě knihoven v jednotlivých regionech. Síť veřejných knihoven Ústeckého kraje se tak postupně vykristalizovala v současnou podobu Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem jako krajské knihovny a 298 veřejných knihoven. Z tohoto celkového počtu je osm pověřených knihoven (včetně SVK v Ústí nad Labem se sedmi pobočkami jako pověřené knihovny pro okres a město Ústí nad Labem), dále 35 profesionálních knihoven s 39 pobočkami a 255 neprofesionálních knihoven se čtyřmi pobočkami.

Pro představu uvádíme malou sondu do historie: Rok 2005 byl prvním rokem, kdy financování výkonu regionálních funkcí zajišťoval Ústecký kraj z finančních prostředků svého rozpočtu. Krajská knihovna zpracovala *Projekt výkonu regionálních funkcí pro knihovny Ústeckého kraje v roce 2005* a předložila Krajskému úřadu žádost o přidělení finančních prostředků, aby posléze byla schválena dotace ve výši 10 166 000 Kč. Krajský úřad uzavřel se zřizovateli jednotlivých pověřených knihoven *Smlouvu o poskytnutí účelové neinvestiční dotace k zajištění výkonu regionálních funkcí pověřenou knihovnou a převedl finanční prostředky na účet města*. Součástí smlouvy byla i pravidla pro vyúčtování dotace. Odbor kultury a památkové péče krajského úřadu Ústeckého kraje ve spolupráci se Severočeskou vědeckou knihovnou v Ústí nad Labem zpracoval *Zásady zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven v Ústeckém kraji*.

V březnu 2006 Ústecký kraj rozhodl o přidělení dotace na plnění regionálních funkcí ve výši 7 500 000 Kč, což bylo o 24 % méně než v roce 2005. (*Bylo to tehdy nejméně finančních prostředků určených na regionální funkce v porovnání s ostatními kraji v republice*.) Současná dotace na podporu výkonu regionálních funkcí nebyla oproti letům

Každá příležitost k praktickému seznámení s novinkami je dobrá (Pracovní setkání knihovníků teplického regionu 2010 v Měručicích)

předchozím navýšena (v roce 2007: osm milionů korun, stejně jako v roce 2008, 2009 i 2010). Je to částka, která je tedy každoročně reálně nižší, hlavně díky vlivům inflace, což v životě knihoven (resp. jejich ředitelů a ředitelů) znamená, že na to musejí adekvátně reagovat. Bohužel se to projevuje zcela flagrantně: především ve snížení pracovních úvazků, objemu finančních prostředků určených na nákup knihovního fondu pro výměnné soubory a rozsahu služeb, které pověřené knihovny poskytují. (Má to ostatně i vliv na motivaci pracovníků a jejich pracovní výkon.)

Nicméně při pohledu na nedávnou minulost i současnost plnění regionálních funkcí je třeba – možná i trochu neskromně – říci, že je čím se pochlubit. Navíc neexistuje zcela jednotná, unifikovaná cesta, jak dosvědčují zkušenosti pověřených knihoven. K tomu zavzpomínal Mgr. Ladislav Zoubek, ředitel Městské knihovny v Děčíně: „V děčínském okrese vznikl v 70. letech 20. století střediskový systém, který vytvořil základ nynějších knihovnických regionálních služeb. Pět střediskových knihoven bylo v průběhu let osmdesátých zredukováno na dvě centra, a to v Děčíně a ve Varnsdorfu, odkud byly poskytovány knihovnické služby. Tento stav trvá až do současné doby a transformace Okresní knihovny Děčín na městskou v roce 1996/7 na tom mnoho nezměnila. Výrazně se však změnila organizace knihovnického systému a jeho financování, které lze směle označit za originální. Jistou zvláštností je to, že Městská knihovna Děčín, p. o., má zřízeno detašované pracoviště ve Varnsdorfu, které sídlí přímo v budově varnsdorfského městského úřadu, přičemž samotná Městská knihovna Varnsdorf se na regionálních funkcích podílí jen operativními výpůjčkami knihovnických fondů, případně spolupracuje s děčín-

skou knihovnou při organizaci soutěží. Onen originální přístup souvisí s dotacemi na výkon regionálních funkcí: vzhledem k tomu, že v letech 1996 až 2000 získávala děčínská knihovna prostředky od okresního úřadu, v letech 2001–2004 z Ministerstva kultury ČR a od roku 2005 až do současnosti z dotace Ústeckého kraje, bylo rozhodnuto, že tyto finanční prostředky budou určeny především na mzdy a provozní náklady (autoprovoz, nájemné, energie aj.), zatímco nákup knižních fondů se bude provádět téměř výhradně za smluvní finanční prostředky, poskytnuté obcemi regionu. Děčínská knihovna tak v současné době poskytuje knihovnické služby pro 46 veřejných knihoven okresu, s jejichž zřizovateli (městskými a obecními úřady) má uzavřené smlouvy o spolupráci. Vyjma městských knihoven v Rumburku a ve Varnsdorfu nakupuje, zpracovává a distribuuje všem ostatním knihovnám regionu knižní fondy (ostatní knihovní fondy si knihovny nakupují samy) a organizuje výměnné soubory knih. Všechny tyto fondy se po zpracování stávají majetkem příslušných obcí, které na ně poskytly peníze. Na základě uvedených smluv tak knihovna v roce 2010 získala na nákupy 1 232 000 Kč. Se všemi obcemi je smluvně zajištěno, že souhlasí s organizací a zapůjčením výměnných souborů i pro jiné knihovny regionu. Tím je zaručeno, že provoz celého systému je možné vcelku bezproblémově realizovat. Veřejným knihovnám poskytují pracovníci děčínské knihovny vedle těchto základních činností a velké četnosti osobních metodických návštěv ještě celou řadu dalších poradenských služeb, např. organizují porady knihovníků venkovských knihoven, které tradičně nazývají *knihovnickými aktivy*, poskytují poradenství v oblasti výpočetní techniky a nákupu knihovního nábytku a pomůcek, organizují revize knihovního fondu aj. Velmi důležitý a pozitivní je fakt, že o spolupráci s knihovnou mají města a obce zájem a považují její služby za potřebné.“

Městská knihovna Louny, která je jednou ze dvou pověřených knihoven v lounském okrese (druhou je Městská knihovna Žatec), zase přistoupila po svém k zajištění rozvozu knih – výměnných souborů pro jednotlivé knihovny. Auto s přívěsem na rozvoz poskytuje Městský úřad, knihovnici si sami vybírají z přivezených knih a na místě se vytvoří jejich seznam z programu Clavius. K tomuto účelu byl pořízen i software a notebook. Spolu s metodickými jezdí i vybrané knihovnice z neaktivnějších nepro-

fesionálních knihoven (kolegium knihovnic) a ty předávají ostatním kolegyním své zkušenosti a rady přímo z „praxe“. Výsledek? Pozitivní – zvýšil se počet souborů i počet knih v nich.

V Regionální knihovně v Teplicích je způsob výběru literatury do výměnných souborů opět odlišný – pracovníci knihoven mají zcela volnou možnost osobního výběru přímo ve skladu literatury nakupované pro výměnný fond pro knihovny regionu, využívá se i možnost on-line rezervací, příp. spolupráce při zajištění objednávek a nákupu konkrétních titulů literatury jak do výměnného fondu, tak pro vlastní fondy jednotlivých knihoven. Rozvoz souborů pak vesměs zajišťuje Regionální knihovna, i když není výjimkou, že obětavé knihovnice si „své“ knihy odvezou vlastním automobilem (někdy za volantem sedí neméně obětavý manžel).

Vcelku standardní vývoj mělo plnění regionálních funkcí v litoměřickém regionu, kde počátek spolupráce mezi Okresní knihovnou v Litoměřicích a místními veřejnými knihovnami regionu spadá do 60. let 20. století. V roce 1986 pak byl vytvořen Jednotný celookresní centralizovaný systém knihovnických služeb, který tehdy 64 místním knihovnám garantoval nákup knih a periodik do vlastních fondů i tvorbu knihovního fondu pro výměnné soubory pro 45 výpůjčních míst. Nákup knih pro místní knihovny byl ale po roce 1989 ukončen, omezen byl i nákup pro výměnné soubory. Metodické oddělení však svou činnost nikdy nezastavilo. V roce 2003 na základě *Smlouvy o přenesení regionálních funkcí na základní knihovnu mezi Severočeskou vědeckou knihovnou Ústí nad Labem a Knihovnou K. H. Máchy v Litoměřicích* se KKHM stala knihovnou pověřenou výkonem regionálních funkcí pro veřejné knihovny litoměřického regionu. Dalšími smlouvami byly upraveny vztahy mezi zřizovateli knihoven –

městskými a obecními úřady a Knihovnou K. H. Máchy v Litoměřicích (cca 80 veřejných knihoven, čímž byl jasně definován rozsah poskytovaných knihovnických služeb).

V souvislosti s Projektem internetizace knihoven a postupným zaváděním automatizovaných knihovních systémů je třeba zmínit jednu raritu – Místní lidová knihovna v Kostomlatech pod Milešovkou ukázala v této oblasti záda i mnohem větším knihovnám, včetně těch „profi“. Již 28. 5. 1996 (!) zahájili manželé Hana a Miroslav Bláhovi, pozdější hrdí majitelé stužky *Knihovna roku 2004*, automatizovaný provoz své knihovny (Lanius). (*O Kostomlatských ale bude psáno více v následujícím článku*). Postupné zavedení automatizovaných knihovních systémů (Lanius, později Clavius) v knihovnách Ústeckého kraje se stalo od rozhraní tisíciletí důležitou součástí pracovního vytížení jak metodiček (metodiků), tak jejich kolegyní. S automatizací začala nejprve ústecká knihovna, později se připojily knihovny s profesionálními knihovníky, ale automatizace pokračuje samozřejmě dál. Je přitom pěkné konstatovat, že chomutovský region byl prvním regionem v Ústeckém kraji, kde jsou všechny neprofesionální knihovny již automatizované a svůj fond mají přístupný na webu – nemám informaci o tom, zda tato situace nastala také někde jinde v republice, a zda to tedy není další rarita! I v dalších regionech však v posledních letech nastal významný posun v postupné automatizaci provozu obecních knihoven a jejich připojování do systému Clavius REKS – připomeňme např. velké úsilí pracovníků v teplické Regionální knihovně, kde se podařilo automatizovat již tři čtvrtiny neprofesionálních knihoven, podobnými výsledky se může pochlubit např. i litoměřický region.

Samozřejmě není efektivní – a zřejmě ani nutné – zavádět automatizaci ve všech místních knihovnách. Nicméně dobrá zkušenost: v knihovně K. H. Máchy v Litoměřicích již delší dobu budují elektronický katalog knih, který podává přehled o knižních fondech neautomatizovaných knihoven v regionu a který je vystaven na webových stránkách litoměřické knihovny. (Vyhledávání ve fondu automatizovaných místních knihoven je možné na stránkách KKHM a samozřejmě na webových stránkách automatizovaných knihoven.)

Pro dobrou propagaci knihoven a rozmanitou komunikaci se stalo téměř již standardem, že nejen větší, ale i malé knihovny přistoupily k tvorbě

svých webových stránek. Někde – a to i v rámci regionálních funkcí – metodici využili nabídky použít pro stránky knihoven šablony Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, v litoměřickém regionu zase téměř všechny webové stránky neprofesionálních knihoven mají jednotnou úpravu, a to podle vzoru Regionální knihovny Karviná. Nestejná úroveň a kvalita obsahu webových stránek některých knihoven pak jen potvrzuje známou pravdu, že spolupracující zaměstnanci knihoven musí mít zájem o společnou (dobrou) věc a že přitom musí najít společnou „řeč“ (a nejde zdaleka pouze o webové stránky). Tam, kde toto nefunguje nebo ne úplně dobře, se to pozná docela rychle, třeba ve statistických číslech (nebo i podle webových stránek!). Ostatně dobrou tradicí při plnění regionálních funkcí je již zavedená praxe rozmanitých porad a setkání s metodiky, metodické návštěvy nebo krátkodobá školení či kurzy – a to jak na úrovni pověřených knihoven, tak na úrovni knihovny krajské.

O prospěšnosti programu na podporu regionálních funkcí není pochybností, a to i přesto, že ještě i po letech úspěšného zavádění počítačové techniky do knihoven a dobrých zkušeností z řady knihoven nemůžeme být úplně spokojeni (to ale stejně nebudeme asi nikdy...) jak se stavem a péčí o knihovní fondy, tak s vybavením knihoven nebo úrovní spolupráce knihovníků či zástupců obcí s metodickými pracovníky. Toto tvrzení se zřejmě nebude příliš lišit od zkušeností z jiných regionů, nicméně zřejmě dokládá nutnost změn při úvahách nad dalším fungováním knihoven (zejména těch menších) na další období. Určitě se mj. do značné míry již saturovala potřeba zavedení internetu a proběhla již větší část prací spojených s automatizací knihoven, proběhly mnohé doškolení a podobné aktivity, zvýšila se počítačová gramotnost knihovníků atd. To vše – a mnohé jiné – by ale nemělo znamenat ustrnutí, nicméně při neustále zvyšujícím se tlaku na efektivitu vynakládaných finančních prostředků se určitě vyplatí rychle přemýšlet, například jak ještě lépe vzájemně spolupracovat a aplikovat dobré zkušenosti z jiných knihoven, jak udržet čtenáře a vylepšit naše služby, jak více využít možností získání finančních prostředků z grantových programů...

Text a foto MIROSLAV BÜNTER > bunter@svkul.cz

Kostomlatům je co závidět!

Psat o knihovnicích a knihovnicích je často nevděčné, protože při své skromnosti nechtějí nic takového vůbec dopustit, ale nedalo mi, abych následující věty o manželech Bláhových nenapsal s nádechem osobního přístupu... Myslím, že nejsem ani zdaleka osamělý v názoru na knihovníky v malé obci pod Milešovkou, o kterých napsal jistý pan Josef Svoboda: „Byl jsem tam jen párkrát; ani nepřišel čísti; však domů se mi nechtělo...“ Asi lepšího vysvětlení (kromě mnoha jiných) pro knihovnu a její knihovníky netřeba...

Mé první setkání s manželi Bláhovými se událo v roce 2004, kdy mě paní ředitelka teplické Regionální knihovny představila sympatické dvojici – a potkáváme se dodnes, i když už ne tak často jako dříve...

PhDr. Vít RICHTER:

„...pokud chcete vidět knihovnu, která žije a dýchá s životem obce, jedte do Kostomlat!“

Položím-li otázku, kterou místní knihovnu v České republice najdete v přízemí rodinného domu knihovníků s přístupem z veřejného prostranství, asi většina dotázaných odpověď nebude znát a ještě si bude myslet, že si z nich dělám legraci. Ale o legraci vůbec nejde! Zjistil jsem (podle webových stránek knihovny i z vyprávění knihovníků), že už téměř před padesáti lety Hana Bláhová (tehdy Mengrová) na popud svého otce uspořádala knihovnu z hromady knih v prostorách bývalého

Vyhlášení Knihovny roku 2004 (s paní starostkou)

Pravda, žádný zámek, ale v přízemí je Knihovna roku!

výčepu U Süsmilichů v Požárnické ulici. (Podrobné informace o vzniku knihovny v Kostomlatech jsou ale ještě předmětem dalšího pátrání, protože paměť obce byla nenávratně narušena neuváženou likvidací obecního archivu po roce 1989 a následně ztrátou obecních kronik.) Během následujících (dlouhých) let, kdy pracovala jako mistrová v jedné z provozoven dnes už neexistujícího elektrotechnického podniku, se věnovala i knihovně (společně s manželem Miroslavem). Postupně rozšiřování knižního fondu, nutnost vhodného umístění výpočetní techniky a konání prostorově náročných akcí (např. besed se čtenáři a autory) spolu s připravovaným prodejem objektu přivedlo pak oba manžele k rozhodnutí přemístit knihovnu jinam. Jejich záměr byl – na české poměry – zcela ojedinělý (a docela poplatný jejich příjmení...). Bláhovi zakoupili dům nedaleko od již nevyhovující knihovny a celé přízemí jejich domu v průběhu jara 2003 zrekonstruovali na půjčovni místnost, čítárnu a sociální a technické zázemí. Během jediného týdne zvládli stěhování za pomoci pracovníků obecního úřadu, děvčat z kostomlatské základní školy a ochotných čtenářů, takže knihovnu se podařilo zachovat v centru obce a slavnostně ji pro veřejnost otevřít 8. dubna 2003. Takže odpověď je jasná – tuhle knihovnu najdete nedaleko od Teplic, v Kostomlatech pod Milešovkou (nejvyšší horou Českého středohoří – 836 m n. m.). Jmenuje se Místní lidová knihovna, má siglu TPG 506 a v evidenci knihoven Ministerstva kultury ČR má číslo 3437.

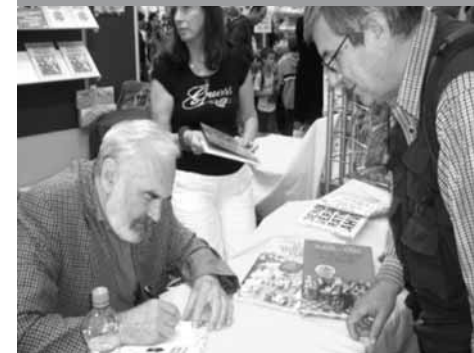
Čtenáře jistě zaujme, že 25 % obyvatel Kostomlat je registrovanými čtenáři knihovny (což je více než čtvrtina(!) obyvatel obce – registrovanými čtenáři určitě nejsou novorozenci, kojenci či batolata). V knihovně si lze vybrat z 50 titulů periodik. K desetitisícovému „kmenovému“ knihovnímu fondu je potřeba dodat, že je ještě doplňován tituly z výměnného fondu Regionální knihovny v Teplicích, počtem výpůjček kostomlatská knihovna zcela suverénně vede statistiku neprofesionálních knihoven v teplickém regionu, stejně jako je téměř nedostižitelná v počtu výpůjček na jednoho čtenáře atd. Takovým výsledkům by se jistě nebránila kdejaká i velká profesionální knihovna...

Knihovnu vedou rukou společnou a nerozdílnou manželé Bláhovi, kteří sice mají vyhlášenu oficiální výpůjční dobu knihovny (jednou v týdnu čtyři hodiny), ale v knihovně a práci pro ni a své čtenáře tráví času mnohem více... Jsou i fotografové, akvizitéry, katalogizátory, redaktory, organizátory, moderátory, průvodci, scenáristy, autory... Navíc jsou ještě členy komisí obecního úřadu, maminkou a tatinčkou, babičkou a dědečkem... Kde na to vše berou energii, čas, trpělivost, nápady? Odpověďet neumím... (Ostatně – jsem rád, že i pro členy hodnotících komisí, kteří knihovnu navštívili, a také pro pracovníky ostatních knihoven se jedná o něco nepochopitelného – jak se sami vyjádřili...)

Mnohokrát jsem se osobně přesvědčil i o tom, že oba manželé jsou ochotni podílet se na předávání nejrůznějších zkušeností a poznatků, třeba na pracovních setkáních nebo poradách. K tomu využívají i přepečlivě vedené kroniky – mimochodem, Mirek je dnes už všeobecně využíván a uznáván jako tvůrce tradičních fotokoláží, upomínkových listů nebo diplomů, neustále je ověšen fotoaparáty, videokamerami či stativy. Jsem mu vděčný za jeho neutuchající snahu zachytit na fotografiích nebo filmech pro dobu budoucí tak rychle ubíhající čas... Někomu se bude jistě zdát nesmyslné, jak Mirek s fotoaparátem poletuje a hledá nejlepší úhel záběru a často ani na fotografiích není zvěčněn, protože sám sebe jen těžko vyfotografuje (i když i to lze), ale pro mne to je neskutečně záslužná činnost...

Také vzpomínám (a docela obdivuji), jak neúnavní a zapálení jsou Bláhovi při sbírání podpisů spisovatelů, ilustrátorů, herců a dalších osobností. Není vůbec řídkým jevem je zahlédnout, jak jsou při nejrůznějších příležitostech skloněni nad svou

Sběratelská vášeň – podpis

„obětí“, od které je vždy vymámen podpis (dlužno říci, že oslovení se podepisují vesměs velmi ochotně). Je otázkou, zda toto dělají Bláhovi proto, aby si přidělávali práci při zpracování knihy (kde se zapisuje do poznámky, že v knize figuruje podpis autora), nebo, že se tím budou chtít někde chlubit (to ale pochybuji). Možná, že jsou s oněmi podepsanými kamarády, nebo počítají s tím, že ten podpis bude jednou mít historickou či tržní cenu... Nejsem si úplně jist odpovědí, ale myslím, že jinak je to jejich koníček, jednak je určitě velice zajímavé se podívat a vděčným čtenářům i při vhodné příležitosti ukázat – v dnešní době milionů druhů počítačových písem a grafik – jak vůbec vypadá „živý“, vlastnoruční podpis osobnosti. A pak ta hodnota podpisu je třeba pro sběratele opravdu vysoká.

Martina DRIJVEROVÁ:

„Na krásný den v Kostomlatech, na báječné lidi, skvělé děti a setrvalou péči budu dlouho vzpomínat.“

Je opravdu až neuvěřitelné, jak velké množství aktivit jsou Bláhovi schopni zorganizovat – plejáda jejich akcí začíná již od malých dětí a končí u seniorů, často opravdu již v pozeňnaném věku. Připomenu jen tradiční první besedy v knihovně s prvňáčky, toulky přírodou a návštěvy pamětihodností, besedy a setkání s autory, předvánoční pu(j)ňčování (mj. u Bláhů se pečou vánoční cukroví z dvaceti kilogramů těsta!) nebo kostomlatské „dýňování“.

U malých obecních knihoven nebývá až tak zvykem, aby spolupráce se základní školou a její družinou byla navázána i mimo katastr domovské obce – Kostomlatští ale neodmítají ani pravidelné ná-

vštevty dětí z okolních obcí (Bžany, Ledvice, Hostomice), spolupracují např. i se společností Člověk v tísni v Bílině, Výchovným ústavem pro děti a mládež v Kostomlatech (akce určené romským dětem a dětem ze sociálně vyloučeného prostředí) a mnoha dalšími organizacemi i jednotlivci.

Markéta ZINNEROVÁ:
*„Kostomlaty – ty jsou zlatý!
 ... I kdyby snad padaly trakaře a saze, u Bláhů
 je každodenně voňavě a blaze...“*

O Hance je známo, že je mimo jiné také výbornou kuchařkou a sběratelkou. Její svíčková, dorty a punč jsou vyhlášené široko daleko, také její sbírkou nejrozmanitějších zvonů, zvonků a zvonečků se nemůže pochlubit jen tak někdo. Ale má to jeden háček, stejně jako u knihovnických fondů – je málo místa! Ale Hanka a Mirek si poradili i s touto šlamastykou – zvonečky v jejich bytě jsou umístěny na speciálním roštu na stropě (že by návod na maximální využitelnost skladů a prostorů knihoven?). Vzpomínám také, kolikrát jsem měl dojem, že jsme sledováni tajnou službou – naprosto pravidelně se totiž stávalo, že téměř ihned po zveřejnění údajů o zařazení nových titulů, které byly nakoupeny do výměnného fondu teplické Regionální knihovny, se objevil požadavek Hanky na jejich rezervaci pro kostomlatskou knihovnu. Hanka je ovšem i starostlivá máma a babička, myslící už teď na nástupnictví (nikoli na královský trůn, ale na zachování knihovnické tradice v rodině Mengrů).

Kromě jiného si také vzpomínám, jak jsme před dvěma lety společnými silami prováděli v kostomlatské knihovně povinnou revizi, tenkrát poprvé s vynikající technickou pomocí Clavia a já si na vehementní doporučení Mirka odběhl pro svačinku do blízkého uzenářství pro onu výbornou sekanou (nejen knihami živ je knihovník) – a přesvědčil jsem se, že měl pravdu! To jen potvrzuje, že Mirek je opravdu asertivní, zvědavý, přemýšlivý, obětavý, pracovitý, vlídný, nezištný, vstřícný – ostatně všechny tyhle a asi ještě mnohé dobré vlastnosti uplatnil i při své práci pracovníka Horské služby v Krušných horách... a koneckonců svůj vztah k přírodě prokazuje i při akcích s dětmi, a to za spolupráce s Lesy ČR, s. p. (a zase jen tak mimochodem – Mirek „na stará kolena“, jak říkává, brigádnicky vyráží do lesů a kontroluje stav kůrovců).

Moc jsem se zasmál neodolatelnému Mirkovu vyprávění, při kterém onehdy vzpomínal na to, jak i na dovolené v Itálii neopomenul (ovšem zcela neplánovaně) navštívit místní knihovnu v městečku Numana nedaleko Ancony a seznámit se s italskou kolegyní Marou Mazzoni (byť italským jazykem takřka vůbec nevládne, a následně – poučen aktuální zkušeností – doporučil všem knihovníkům učit se cizí jazyky). Není to ovšem jen dalším svědectvím, jakým skvělým knihovnickým paparazzi vlastně je?

Je známou zkušeností, že bez podpory obecního úřadu by zajisté knihovna nemohla až tak dobře fungovat. A nebyli by to opět Bláhovi, aby paní starostku „nedonutili“ k vyjádření, kterému jsem také byl osobně přítomen – Mgr. Eva Krejsková totiž prohlásila, že teprve nyní si již dovede představit knihovnickou práci, o které dříve příliš nevěděla (to je jistě výsledek přesvědčovacího úsilí obou knihovníků, potažmo jistě i opravdu výborných výsledků v práci knihovny). Je jistě pěkné, že paní starostka je vidět s knihovnicí docela často, a to nejen při různých oficiálních příležitostech. Ostatně, který starosta by na Bláhovi nebyl hrdý, třeba „jen“ při zvážení faktu, jak úspěšně se Bláhovým daří shánět potřebné finanční prostředky (mimo příspěvek z rozpočtu obce). Sponzorské dary a úspěšné granty v minulých letech se vyšplhaly do slušné výše desetitisíců korun.

I Bláhovi určitě mají své chybičky, stejně jako je máme my všichni. I Mirek se marně snaží vysvětlovat, jak při natáčení oslav založení jedné z obcí nedaleko Kostomlat se mu před kameru „nějak náhodou“ dostaly ony méně oblečené slečny z nejménovaného erotického časopisu (což Hanka ihned a zcela neoblomně, leč láskyplně, přijme jako hodně nevydařenou výmluvu). I Hanka třeba vehementně odmítne nabídku manžela pár dní společně zrelaxovat v teplických lázních (nakonec se nechala přemluvit), ani oni se neusmívají 24 hodin denně, ale jsou jistě dobrými a pracovitými lidmi, se kterými je radost nejen spolupracovat, ale třeba se jen potkat.

A je moc dobře, že je máme.

P. S. Doufám, že nebudu Hankou a Mirkem příliš peskovan, že jsem o nich vůbec psal...

MIROSLAV BÜNTER > bunter@svkul.cz
 Foto Miroslav Bünter a archiv kostomlatské knihovny

Knihovna – to je vašeš

Louny – pěší zóna, Pražská ulice, zhruba poledne – kluci asi desetiletí, rozepnuté bundy i školní brašny, běží ze školy, běží přímo do knihovny... Jako skoro každý den, do svého oddělení, kde mohou být jen tak... Možná si nepůjčí knihu, možná si ji nepůjčí téměř nikdy. Možná vnímají knihovnu jinak než jejich babičky a učitelé. To nevadí, i kdyby to bylo „jen“ bezpečné místo pro jejich odpolední život, je to pro knihovnu výhra.

Pěší zóna v Lounech je místem, kudy jen tak knihovnice neprojde, aniž by nemusela odpovědět na nekonečné množství otázek: kdy bude přednáška, co nového ve Třetím věku, kam se jde na výlet, co se chystá a kdy se zase uvidíme? Děti knihovnic, zvláště ty v pubertě, se stydí za své matky, které prostě každým zná a každým se s nimi zastaví. Knihovnice v Lounech totiž není jen tak nějaká paní, je to ta důležitá paní z jejich knihovny! Je krásné chodit do práce, kam se člověk těší a která je pro něho důležitá.

Jaký význam má vlastně slovo *knihovna*? Jak moc se liší heslo ve slovníku např. na počátku 20. století od toho, co by mělo zahrnovat dnes? Každé město má asi svoji definici, každá skupina lidí má jiné potřeby. V Lounech by vypadalo asi takhle: *Krásný a přívětivý dům se spoustou zákoutí, kde může být člověk sám i mezi lidmi, kde může potkat spoustu známých, může si půjčit z velmi slušného fondu knížku i cédéčko, může se něco naučit. Je to místo, kde plyne čas najednou úplně jinak.*

To, že knihovna není a v moderním světě nemůže být jen tak nějakou půjčovnou knih, je asi všem jasné. Ale jak to udělat, aby každý den chtěly přijít stovky lidí? Jak to udělat, aby chtěly tomu prazvláštnímu veřejnému domu pomáhat, aby ho považovaly za něco, co neodmyslitelně patří k jejich životu? Určitě neexistuje jednotný recept. V Lounech se to daří, protože knihovna nabízí i mnoho dalších aktivit a nebojí se rozšiřovat pole své působnosti do různých oblastí. K příjemné návštěvě knihovny patří jednoznačně kavárna a letní čítárna. Mimo toho, že je to skutečně podmínkou komfortního pobytu v knihovně, je to také důležitá vedlejší hospodářská činnost, kterou si

Výtvarná dílna

Foto archiv knihovny

může knihovna vylepšit rozpočet. Má-li knihovna takový prostor, nabízí se rozšíření běžných služeb a poskytování např. sociální a pracovní terapie pro mentálně postižené a duševně nemocné. Není to snadné, knihovna musí získat registraci poskytovatele sociálních služeb, musí soutěžit ve veřejných zakázkách, uspět v nich, sestavit tým terapeutek.

A „nabalují“ se další aktivity, otevírají nové story a možnosti, které přinášejí do knihovny peníze a přivádějí nové lidi. Pokud se podaří vytvořit tým, který bere svoji práci jako výzvu, motivovat ho (a nejsou to jen peníze), sledovat okolní prostředí a reagovat na požadavky doby, je vyhráno. Nelze se bránit skutečnosti, že i knihovna je v podstatě normální firma, která sice poskytuje zvláštní druh služby, ale jinak funguje úplně stejně jako továrna na výrobu čehokoli. Směrem ven je zapotřebí sledovat trh, dělat dobré public relation, reagovat na konkurenci (což je každý, kdo chce nabídnout nějakou aktivitu ve volném čase lidí, bez ohledu na peníze), nabízet stále něco nového, stabilně se zabývat kvalitou. Uvnitř mít kvalifikovaný pružný tým a sebevědomí (přesvědčení), že to, co děláme, je dobré, a zaslouží si proto své místo na slunci.

Pokud pracovníci knihovny vystupují sebevědomě, má knihovna své mecenáše, příznivce, dobrovolníky, kteří chtějí patřit do prostředí, kde se něco důležitého děje. Chtějí být při tom. Nelitují času, který dají své instituci. Výhodou malých měst je skutečnost, že knihovny mohou v sobě za-

hrnovat spoustu jiných institucí: mohou být kulturním centrem, nést prvky domu dětí, „lidušky“ či univerzity pro dospělé. To všechno směřuje k multifunkčnosti, k přirozené komunitní knihovně. Pochopitelně jsou zapotřebí ochranná křídla zřizovatele. Ten musí mít ovšem důvod do své knihovny investovat.

Závěrem několik konkrétních doporučení:

- umožněte lidem, aby k vám mohli přijít ve svém volném čase – v sobotu a v neděli,

- ukažte jim, že se umíte chovat profesionálně a rozumíte svému oboru,
- usmívejte se,
- spolupracujte s ostatními ve městě, vytvořte si dobrý vztah ke svému zřizovateli,
- budujte tým a dbejte na dobrou pověst.

A pak bude i vaše veřejná knihovna královnu mezi veřejnými domy!

DAGMAR BAHNEROVÁ > bahnerova@mkl.cz

PO KOM SE JMENUJE?

RENÁTA SALÁTOVÁ > renata.salatova@nkp.cz

KRAJSKÁ KNIHOVNA FRANTIŠKA BARTOŠE VE ZLÍNĚ

František Bartoš
Autor kresby Jan Vilímek

O osudech této knihovny mnoho napovídají její názvy, které se v průběhu času hojně měnily. Začalo to **knihovnou Čtenářského spolku**, která fungovala až do roku 1921, kdy se stala **Městskou knihovnou** a byla jí až do roku 1953. Posléze **Krajská lidová knihovna v Gottwaldově** do roku 1960,

dále **Okresní knihovna v Gottwaldově** do roku 1989. Poté následovala **Okresní knihovna ve Zlíně**, a to do roku 1996. Následně **Knihovna F. Bartoše** do konce roku 2001 a **Krajská knihovna Františka Bartoše** od roku 2002.

Knihovna musela reagovat na změny v politické situaci a obhájit postavení, které jí přísluší. Nebyly to jenom změny v roce 1989, ale mnohem dříve. Začalo to již rokem 1914, potom 1919, následovala druhá světová válka aj. Knihovna musela překonat změny společenské, politické, ale také ekonomické.

Tato instituce obstála a „ustála“ všechny peripetie svého osudu. Od začátku existence bojuje s nedostatkem prostoru, tento problém bohužel přetrvával až do dnešních dnů. Poté to byl ideolo-

gický tlak v době okupace i komunismu. V posledních letech to byly ekonomické problémy.

Nejstarší zmínky o knihovně Čtenářského spolku jsou v díle Karla Stloukala, ve kterém popisuje založení knihovny. Čtenářský spolek měl velký podíl na zvýšení kulturní úrovně obyvatel města Zlína. Navíc svoji knihovnu převedl pod tíhou okolností na město Zlín, a tak vznikla městská knihovna, která pokračovala v tradici kulturní instituce.

Poté, co se město Zlín stalo okresním městem, se i knihovna stala okresní, následně na krátké období i krajskou lidovou knihovnou. Přes prostorové nedostatky se snažila plnit potřeby svých uživatelů. Posléze, co se Gottwaldov opět stal okresním městem, byla Okresní knihovna v Gottwaldově jedním z nejdůležitějších kulturních a vzdělávacích zařízení v okrese. Po roce 1989, a velkých společenských změnách, se knihovna snažila najít si své místo v kulturním dění Zlína. Výsledkem toho je přerod v Krajskou knihovnu Františka Bartoše ve Zlíně.

V současné době je krajská knihovna institucí, která na svých bedrech nese starost o všechny okresní knihovny ve Zlínském kraji. Prostřednictvím pověřených knihoven se stará o obecní, střediskové a městské knihovny. Váže jí také odpovědnost za vzdělávání knihovníků Zlínského kraje. Jak

Budova knihovny

Pohled do interiéru

Foto archiv knihovny

profesionálních, tak neprofesionálních. Zaměstnanci krajské knihovny se náležitě starají o rozvoj informační gramotnosti obyvatelstva tohoto regionu. Začínají výchovou již od nejmenších dětských čtenářů. Věnují se také seniorům a handicapovaným občanům.

Krajská knihovna Františka Bartoše (KKFB) vznikla k 1. lednu 2002 na základě rozhodnutí Zastupitelstva Zlínského kraje ze dne 28. 11. 2001. Vznik nové instituce a účinnost zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb si vyžádaly celou řadu nezbytných činností.

KKFB je příspěvková organizace, která plní funkci krajské knihovny podle knihovního zákona a zřizovací listiny a v souladu s obecně závaznými právními předpisy. Je knihovnickým, informačním, bibliografickým, metodickým a koordinačním centrem veřejně přístupných knihoven Zlínského kraje. Na základě smlouvy se Statutárním městem Zlín zajišťuje funkce městské knihovny, na jejichž financování se město podílí.

Jak je již výše zmiňováno, od 1. 1. 1996 nese knihovna ve svém názvu jméno Františka Bartoše. Od tohoto data se nazývala **Knihovna Františka Bartoše ve Zlíně**.

František Bartoš se narodil 16. 3. 1837 v Mladcově u Zlína. Je jednou z nejvýznamnějších osobností zlínského kulturního života druhé poloviny 19. století. V této době ovlivnil svým všestranným dílem rozvoj celého národního života na Moravě. Byl bytostně spjat s ideami národního obrození a jejich realizaci věnoval všechny své síly. Byl to vynikající pedagog, etnograf, folklorista i dialektolo-

g. Jeho hlavní myšlenkou bylo všestranně upevňovat a rozvíjet národní uvědomění, kulturu a vzdělání¹.

Základního vzdělání se mu dostalo v obci Mladcově u Zlína. Posléze šel na gymnázium do Olomouce a na univerzitu do Vídně, kde vystudoval klasickou filologii a češtinu. Stal se členem slovanšského spolku Morava. Po studiích ve Vídni vyučoval na gymnáziích ve Strážnici, Olomouci a Těšíně. Z Těšína odešel do Brna, kde působil téměř třicet let opět na gymnáziích.

Po příchodu do Brna, vedle svých pedagogických povinností, se aktivně účastnil kulturního i společenského života. Byl zakládajícím členem Ústřední Matice školské, ale také několik let redigoval *Časopis Matice Moravské*².

Dále se stal ředitelem a protektorem ústavů Vesny, v devadesátých letech působil jako člen zemské školní rady. Byl členem Matice moravské, Filharmonické besedy, musejního spolku aj. Byl také jmenován členem Královské české společnosti nauk (1884) a členem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění (1890). Za jeho práci se mu dostalo pocty i v zahraničí – věhlas ve slovanském vědeckém světě získal díky dílu *Dialektologie moravská*. Tomuto dílu byla v roce 1890 udělena Kotljarevského cena Akademie nauk v Petrohradě.

Později sám vychoval řadu vynikajících osobností (např. Jana Herbena, Františka Bílého, S. Čecha aj.). Mladcová a rodný kraj mu byly vždycky blízké. *Písně Z Mladcově* otvírají jeho první sbírku moravských lidových písní. První jeho národopisná monografie je věnována Zlínsku. Domů se vracel

ODKAZY:

- 1 PAVLIŠTÍK, Karel. Živý odkaz Františka Bartoše. *Zvuk Zlínského kraje: časopis pro kulturu a společenské dění ve Zlínském kraji*, jaro 1997, č. 1, s. 2-5. ISSN 1214-0139.
- 2 František Bartoš se proslavil jako filolog a národopisec. *Právo*, roč. 10, č. 177 (20000801), s. 10. ISSN 1211-2119.

každý rok. Po odchodu do penze v roce 1898 se zde usadil natrvalo. Umírá 11. 6. 1906 a je pochován na mladcovském hřbitově.

Vydal více než desítku učebnic a příruček, které výrazně pozvedly úroveň výuky českého jazyka a literatury na středních školách (např. *Malá slovesnost, Rukověť správné češtiny*) v Brně.

Dnes je široké veřejnosti znám hlavně jako etnograf, dialektolog a folklorista. V poslední a největší ze tří jeho sbírek lidových moravských písní je jich zachyceno více než dva tisíce. Tuto sbírku vydal ve spolupráci s Leošem Janáčkem a za přispění mnoha sběratelů z řad venkovské inteligence, zejména učitelů a kněží. Dodnes jedinečným dílem je jeho výborná sbírka dětského folkloru *Naše děti*. Dětem věnoval i svoji poslední sbírku, jejíž vydání se již nedožil – *Kytice z lidového básnictva*.

Dále také publikoval díla v oblasti národopisné. Ve svých národopisných monografiích popisuje způsob života a kulturu venkovského lidu na Zlínsku, Valašsku, Moravských Kopicích a Podluží. Mnoho děl, které František Bartoš vydal, jsou dnes již pouze dobovými dokumenty. Ale přesto část jeho díla patří k živému národnímu dědictví.

Knihovna ve Zlíně nese ve svém názvu jeho jméno od 1. ledna 1996. K tomuto datu byl změněn její název z Okresní knihovny ve Zlíně na Knihovnu Františka Bartoše. Volba této osobnosti byla logi-

ká, neboť byl prvním čestným členem čtenářského spolku ve Zlíně. Knihovna, jejíž snahou bylo navázat na bohaté tradice práce s literaturou v regionu, chtěla vše ještě zdůraznit výběrem osobnosti do svého názvu.

Byla to zásluha tehdejší ředitelky knihovny Stanislavy Čechové. Prosazení této myšlenky nebylo jednoduché. Ovšem Krajská knihovna, která vznikla ve Zlíně v roce 2002, jméno Františka Bartoše bez váhání převzala.

V roce 2006 si připomněli obyvatelé Zlína 100 let od jeho úmrtí. Krajská knihovna ve spolupráci s Muzeem jihovýchodní Moravy ve Zlíně, konkrétně jeho Studijně-dokumentačním střediskem Františka Bartoše, se spojily především ve vydávání jeho díla v Edici Zlínský kraj. Postupně byly vydány reprinty těchto prací: *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými* (2003), *Lid a národ* (2003), *Naše děti* (2005), *Moravský lid* (2006), *Kytice: z lidového básnictva našim dětem uvil František Bartoš* (2006), *Moravská svatba; Líšeň; Deset rozprav lidopisných* (2007). Část jeho děl je digitalizována a naleznete je na www.dlib.kfbz.cz.

Vyvrcholením spolupráce obou institucí se stal v roce 2006 projekt *Rok Františka Bartoše ve Zlíně*. Nad projektem převzali záštitu předchozí hejtman Zlínského kraje Libor Lukáš a tehdejší primátor města Zlína Tomáš Úlehla³.

kladu se zhostila Lada Hazaiová (nakladatelství Argo, 534 s.). Jedná se o historický román, jehož děj je zasazen do hlavního města Katalánska 14. století. Zachycuje životní příběh Arnaua Estanyola, syna uprchlého nevolníka, který v Barceloně bojuje o přežití jako svobodný muž. Snaží se vylepšit své společenské postavení, ale především barvitě líčí nelehký život tehdejších obyvatel Katalánska. Název románu odkazuje na stavbu chrámu zasvěceného Panně Marii z Moře (Santa María del Mar), k jehož stavbě se uchýlí obyvatelé Ribery, jedné z nejhudších barcelonských čtvrtí. Námět románu nese stopy velmi dobré propracovanosti, autor mnohdy záměrně volí melodramatický či sentimentální tón. Styl románu může připomínat filmový scénář, proto někteří kritikové v souvislosti s Falconesovou prvotinou hovoří o tzv. historické telenovele. Dílo bývá srovnáváno s románem *Pilíře země* (The Pillars of the Earth, č. 2009, Knížní klub, 928 s. v překladu J. Jiráka, 2. vydání) britského autora Kena Folletta. Tento román se odehrává ve středověké Anglii 12. století.

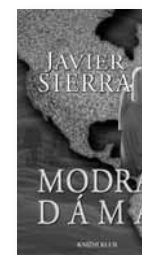
Španělský romanopisec a esejista ANTONIO MUÑOZ MOLINA (nar. 1956 v Úbedě, Jaénu) umísťuje své romány do období frankismu a 80. a 90. let 20. století. Klade důraz na souvislou vypravěčskou složku a precizně propracovaný styl a jazyk. Literární kritika i čtenáři se shodují, že tento současný jaénský autor tvoří skutečně lidské postavy z masa a kostí, které zdařile odhalují vnitřní pocity a emoce. Většinou se jedná o protagonisty s melancholickým pohledem na svět, u nichž je zároveň patrná radost z žití. Dovede se „vcítit“ do svého hrdiny stejně jako např. kolumbijský autor G. García Márquez. Muñoz Molina je od roku 1996 členem Španělské královské akademie. Původně vystudoval umění a žurnalistiku. Oženil se s Elvirou Lindovou, spisovatelkou pro děti a mládež. Tento velmi plodný a oceňovaný autor (od r. 1984 napsal více než 20 knih) je českému čtenáři představen překladem detektivního románu *Za úplňku* (Plenilunio, 2007, č. 2008), který vydalo nakladatelství Garamond (přeložil V. Medek, 424 s.). Román zpracovává velmi jednoduchý námět, odehrává se v autorově rodném městě. Policejní inspektor pátrá po sexuálním deviantovi, vrahu malé Fátimy. Ale

i sám inspektor je v nebezpečí, protože je hledán baskickými teroristy a figuruje na seznamu ETA.

Další z detektivně laděných příběhů napsaných ve španělské části Pyrenejského poloostrova přináší román *Nejlepší toupákův zážitek* (Lo mejor que le puede pasar a un cruasán, 2001) španělského autora PABLA TUSSETA (nar. 1965 v Barceloně).

Pablo Tusset je autorský pseudonym. Román u nás vyšel v překladu Ondřeje Nekoly, vydalo ho nakladatelství Garamond (404 s.). Jedná se o autorovu prvotinu, která vzbudila ve Španělsku velký ohlas. Román byl oceněn Cenou Premio Tigre Juan, přeložen do několika jazyků a také zfilmován. Dílo je označováno literárními kritiky za ostře ironický, humorný a parodický román, jenž v sobě snoubí látku detektivní, historickou, filozofickou a esoterickou. Čtenáři se dostávají do rukou osobitě literární dílo. Naznačme si stručně dějovou linii: protagonista Pablo Balú Miralles je muž ve věku 35 let, černá ovce bohaté rodiny. Vede pohodlný život flamendra. Po zmizení svého bratra (nazývaného The First) nastává v jeho životě zásadní zvrat...

Aragonský spisovatel JAVIER SIERRA (nar. 1971 v Teruelu), nejmladší ze všech uvedených autorů, výrazně vstoupil do světové literatury prvotinou nazvanou *Modrá dáma* (La dama azul, 1998). Do češtiny byla přeložena Miluší Válkovou a vydána

Knížním klubem (352 s.). Děj se odehrává v 17. století na dvou místech, ve Španělsku a v Latinské Americe. Protagonistka, árijská jeptiška Marie z Agredy, je nadána schopností bilokace (být na dvou místech zároveň) – tedy v klášteře ve španělském městě Ágrida a zároveň putuje po Latinské Americe, kde se zjevuje indiánům z oblasti Nového Mexika jako Modrá dáma. Byla sledována a zkoumána španělskou inkvizicí, protože uskutečnila více než 500 cest do vzdálených koutů světa. Její příběh později zpracovává mladý novinář, jenž se zajímá o paranormální jevy.

ODKAZY:

- 3 FRIEDLOVÁ, Zdeňka. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně. *Duha: informace o knihách a knihovnách z Moravy*, 2006, roč. 20, č. 3, s. 30–31.

Vybrané překlady ze španělské a hispanoamerické literatury 2008–2010

1.

Před třemi lety jsme ve Čtenáři (č. 5/2008, s. 163–167 a č. 6/2008, s. 200–206) publikovali vybrané překlady španělské a hispanoamerické literatury za období 2005–2007. Od té doby se na českém knižním trhu objevila řada dalších zajímavých překladů, s nimiž vás chceme v tomto rozsáhlém přehledu seznámit.

Rok 2008

Současný španělský spisovatel a advokát ILDEFONSO FALCONES (nar. 1958 v Barceloně) se proslavil nejen v rodné zemi, ale i za jejími hranicemi svými romány *Katedrála moře*

(La catedral del mar, 2006, č. 2008) a *Ruka Fátimy* (La mano de Fátima, 2009). Na tvorbě románu *Katedrála moře* pracoval autor čtyři roky. Dílo bylo přeloženo do 15 jazyků a bylo oceňováno mnoha prestižními cenami. Českého pře-

Dramatická tvorba barokního španělského autora PEDRA CALDERÓNA DE LA BARKY (1600–1681, Madrid) je v českém kulturním prostředí známa od roku 1841 prostřednictvím adaptace J. K. Tyla (*Láska v nárožním domě*). Calderónovo nejdůležitější filozofické drama *Život je sen* (La vida es sueño, 1636) je v češtině čtenářům přístupné od roku 1870 v překladu Josefa Jiřího Stankovského (*Život pouhý sen*). Toto drama, líčící příběh polského prince Segismunda, díky pojetí pozemského života jako pouhého snu rozehrává problém predestinace a svobodné vůle, skutečnosti a svobody. Do češtiny bylo přeloženo opakovaně (1900, 1958, 1981 a 2008). V překladu, kterého se zhostil Vladimír Mikeš, a který vyšel v nakladatelství Artur (232 s., 1. vydání), jsou zahrnuta celkem dvě básnická dramata tohoto mistra divadla španělského Zlatého věku. Obě podávají pozoruhodný obraz dané doby.

Život je sen je paradigmatickým symbolickým Calderónova divadla. Odehrává se ve smyšlené a vzdálené zemi a prostřednictvím parabol odhaluje základní konflikty lidského života. Druhým v pořadí je *Lékař své cti* (El médico de su honra, 1637, č. 1871 a 1900), dílo můžeme vřadit mezi Calderónovy nejslavnější „komedie cti“. Obě dramata bývají někdy označovány jako tzv. dramata žárlivosti, v nichž hraje důležitou roli téma cti, jež souvisí s renesanční úctou k lidské osobnosti.

Středně pokročilým studentům španělštiny je určena kniha *Začátek neuvěřitelné historie Dona Quijota de la Mancha* (El comienzo de la increíble historia de Don Quijote de la Mancha), zjednodušená dvojjazyčná verze klasického díla španělského spisovatele MIGUELA DE CERVANTESE (1547 Alcalá de Henares – 1616 Madrid). Dílo lze využít jako učebnici, která napomůže rozvíjet slovní zásobu a schopnost porozumět cizojazyčnému textu. Je vhodná pro školy i pro samouky. Přílohu tvoří CD s textem namluveným rodilým mluvčím. Materiál v překladu Anny Acostové vydalo brněnské nakladatelství Computer Press (74 s.).

V nakladatelství Triton vyšla v překladu Miloslava Uličného sbírka andalusského básníka a dramatika FEDERICA GARCÍI LORKY *Cikánské romance* (Romancero gitano, 1928; 144 s.). Básnická i dramatická tvorba tohoto autora je prodchnuta místním andaluským folklórem a vlivem avantgardy. *Cikánské romance* jsou Lorkovým vrcholným dílem. V této sbírce nalezneme poezii z let 1924–1927, jedná se o 18 romancí. *Cikánské romance* byly do češtiny přeloženy opakovaně, od roku 1946 do roku 1999 celkem pětkrát (zmiňme např. překlad M. Uličného z roku 1998, který vyšel v bilingvní úpravě). Dále byly vydány dva překlady Lorkovy divadelní tvorby: drama *Dům Bernardy Alby* (La casa de Bernarda Alba, 1936) v překladu Věry Slezákové-Uldrichové a Milana Cikánka (vydavatelství Alpress, 171 s.), ve kterém je popisován útlak žen a řešena problematika lidské netolerance. Do románové podoby příběh převyprávěl Milan Bárta. Mnohými kritiky je toto dílo označováno za mistrovské. Dále zmiňme reedici básnického dramatu *Krvavá svatba* (La boda de sangre, 1933) od Vladimíra Mikeše (Artur, 84 s.), které patří do skupiny poetických tragédií inspirujících se v lidových námětech.

Básniřka, prozaička a překladatelka CLARA JANÉSOVÁ (nar. 1940 v Barceloně) je autorkou knihy *Oféliin hlas* (La voz de Ofelia, 2005). Přeložila ji Adriana Krásová za spolupráce Josefa Forbelského, vydalo nakladatelství Paseka (104 s.). Janésová napsala více než dvacet básnických sbírek, tři romány, několik svazků povídek, esejů, biografii a memoárů. Významná je její role překladatelky. Z české literatury si zvolila kromě série výborů z díla V. Holana tvorbu J. Seiferta, F. Halase, J. Orteny, V. Nezvaly, K. H. Máchy, J. Durycha, K. Čapky a I. Klímy. S oblibou překládá také tvorbu M. Durasové, K. Mansfieldové, W. Goldinga či tureckou a perskou poezii. Je nositelkou řady španělských a zahraničních literárních ocenění. V roce 2000 obdržela Medaili za zásluhy o přínos česko-španělským kulturním vztahům. Dílo *Oféliin hlas* vznikalo dvanáct

let. Autorka v něm zachycuje svůj osudový umělecký i osobní vztah k Vladimíru Holanovi, na jehož začátku bylo setkání jednatřicetileté katalánské básniřky se španělským překladem *Noci s Hamletem*. Toto literární setkání bylo silným životním zážitkem. Stálo na počátku písemné korespondence a později vedlo k osobnímu shledání obou umělců po roce 1975. Janésová se postupně seznamovala nejenom s Holanovou tvorbou, ale i dalších českých spisovatelů, jejichž díla začala postupně překládat. *Oféliin hlas* je lyrickou zpovědí, ve které se mísí prvky autobiografie, legendy a básně v próze. Příběh se odvíjí na pozadí příběhu o Orfeovi a Euridice a Hamletovi a Ofélii. Kritika dílo Janésově oceňuje jako „ojedinělý případ prolnutí života a literatury, skutečnosti a mýtu“. Její verše svou neexistenciální orientací a spiritualizovaným milostným citem prodlužují tradici španělských mystiků.

Ve výčtu překladů ze španělské literatury nesmí chybět dílo *Mezi jednotou a různorodostí. Úvod do srovnávací literární vědy* (Entre lo uno y lo diverso. Introducción a la literatura comparada, 1985), které v překladu Anny Houskové, Alexandry Berendové a Mariany Houskové vydalo nakladatelství Triáda (456 s.). Jeho autorem je CLAUDIO GUILLÉN (1924 až 2007), španělský spisovatel a komparatista; syn básníka Jorge Guilléna, jenž byl členem Generace 27. Claudio Guillén studoval v Seville, Paříži a ve Spojených státech. Jako univerzitní profesor přednášel po celém světě. Je autorem mnoha studií o srovnávací literatuře (především z období renesance). V roce 2002 se stal členem Španělské královské akademie jazyka. Dílo *Mezi jednotou a různorodostí* nabízí definici oboru srovnávací literární vědy, komparatistiky, a základních pojmů; vychází ze základní myšlenky pohybu mezi jednotou a různorodostí, rozmanitostí. Guillénův pohled je originální, svůj náhled obohatil i o mimoevropské literatury. Dílo obsahuje řadu inovativních momentů, z nichž lze čerpat mnoho inspirací k úvahám. Guillénova vědecká práce je prací badatelskou, přináší řadu informací o dějinách a problémech srovnávací literatury. Kniha byla oceněna mezinárodní cenou za esej (Cena Caballera Bonalda).

Katalánská literatura je zastoupena románem *Gaudiho klíč* (La Clau Gaudí, 2007) dvojice autorů ESTEBANA MARTÍNA a ANDREUA CARRANZY. Knihu v překladu Kryštofa Kusého vydalo nakladatelství Argo (305 s.). Děj románu je situován do prostředí Barcelony počátku 21. století. Společně s úmrtím jednoho z žáků katalánského architekta a stavitele Antonia Gaudiho se začíná odvíjet příběh tajemného proroctví, které se vydá vypátrat vnučka zemřelého muže. María společně se svým snoubencem matematikem Miguelem postupně odhaluje souvislosti architektovy smrti, jeho příslušnosti k sektě a symboliku jeho díla. V časově omezeném prostoru

se snaží nalézt relikvii, která hraje klíčovou roli, a jež je ukryta v Gaudiho stavbách.

Dalším dílem, které přináší překlad z katalánské literatury za rok 2008, je kniha *Tři katalánské hry*, kterou v překladu Evy Kadleckové, Romany Redlové a Víta Kloučka vydal Divadelní ústav v edici Současná divadelní hra (140 s.). Dílo obsahuje tři texty současných katalánských autorů: hru *Pokoušení* (Temptació, 2004) od CARLESE BATLLEHO, *Sklep* (Soterrani, 2008) od JOSEPA MARÍI BENETA I JORNETA a *Vypáďme jako blbci* (Estem quedant fatal, 2003) autorky GEMMY RODRÍGUEZOVÉ. Dále obsahuje doslov o současném katalánském dramatu z pera Joana Cavallého a několik slov katalánských autorů k publikovaným hrám.

Překlady z hispanoamerické literatury reprezentuje první český výbor hispanoamerických fantastických povídek EVY LUKAVSKÉ nazvaný *Had, který se kouše do ocasu*. Je pojmenován podle povídky mexického spisovatele Amada Nerva. Na překladu se podíleli Eva Lukavská, Jan Machej, Daniel Nemrava, Markéta Riebová a Eva Spitzová. Knihu vydalo brněnské nakladatelství Host (472 s.). Výbor obsahuje 55 povídek známých i méně známých spisovatelů Latinské Ameriky (např. J. L. Borgese, J. Cortázar, H. Quirogy, A. Nerva, M. Fernández, F. Hernández, M. L. Bombalové) a teoretický literárně-historický úvod o hispanoamerické fantastické povídce od po-

čátků do 70. let 20. století. Každá povídka je uvedena medailonkem spisovatele. Jedná se o zajímavé dílo, které přináší průřez bohatou literární produkcí, jež je představována v chronologickém sledu. Přináší také cennou bibliografii.

Rok 2008 přinesl také reedici románu *Láska za časů cholery* (El amor en los tiempos del cólera, 1985) v překladu Blanky Stárkové. Byl vydán nakladatelstvím Odeon (352 s.). Jeho autorem je

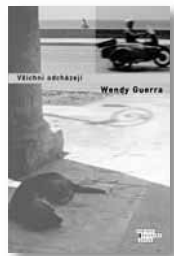
slavný kolumbijský romanopisec, povídkář a publicista GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ (nar. 1928, Aracataca). První vydání románu s doslovem Hedviky Vydrové pochází z roku 1988. Jedná se o román tří postav, který se odehrává počátkem 20. století ve městě, které připomíná Cartagena de las Indias. Je rozčleněn do šesti rozsáhlých kapitol. Ústředním tématem je věčná láska dvojice lidí v pokročilém věku Florentina Arizy a Ferminy Dazové, jejíž manžel zemřel při nešťastném pádu ze žebříku. Zamilovaný pár společně pluje po řece Magdaleně a navrácí se tak do minulosti. García Márquez napsal toto dílo jako oslavu lásky, která je schopna překonat čas a vzdálenost. Román byl natolik úspěšný, že se dočkal v roce 2007 filmového zpracování. Nakladatelství Odeon vydalo také dílo *Pohřeb Velké matky* (Los funerales de la Mamá Grande), ve kterém se dostáváme do tajemného magického světa Maconda u příležitosti pohřbu Velké matky, místní pohlavárky. Tento soubor osmi povídek zahrnuje příběhy již dříve známé (např. *V tomhle městečku se nekrade*), ale i povídky, které v češtině vyšly poprvé (např. *Úterní siesta, Takový obyčejný den* a *Umělé růže*).

Milovníky tvorby tohoto autora bych ráda upozornila, že v roce 2009 vyšel jeho životopis společně s rozbořením děl pod názvem *Gabriel García Márquez: Život* (Gabriel García Márquez: A Life) v překladu z angličtiny. Jeho autorem je Gerald Martín, profesor univerzity v Pittsburgu (Odeon, 2009, překlad Vladimír Medek, 688 s.). Životopis

vznikal po dobu 18 let a Gerald Martín uskočil na 300 rozhovorů s členy Márquezovy rodiny, s různými spisovateli i politiky.

Argentinsko-uruguayská herečka a spisovatelka GABRIELA ARCHEROVÁ je autorkou humorně laděného díla *Když jsem tak inteligentní... proč se stále zamilovávám jako úplná blbka?* (Si soy tan inteligente... ¿por qué me enamoro como una imbécil?, 2003). Dílo v překladu Anny Tkáčové vydalo nakladatelství Pragma (200 s.). Je prezentováno jako odborná studie dr. Prudencie Skeptické z jednoho výzkumného ústavu, která se zabývá zkoumáním odlišností v mentalitě mužů a žen, jejich vztahy a komunikaci. Autorka humorně popisuje (pseudo)starosti argentinské ženy vyšší střední vrstvy, která prochází krizí středního věku. V roce 2005 autorka vydala knihu o mezilidských vztazích nazvanou *Princ rozděljuje... proč muži a ženy trvají na vzájemném porozumění?* (El príncipe azul destiñe. ¿Por qué los hombres y las mujeres nos empeñamos en entendernos?).

Kubánská básnířka a prozaička WENDY GUERROVÁ (nar. 1970 v Havaně) se představila českému čtenáři svou románovou prvotinou *Všichni odcházejí* (Todos se van, 2006). Novela, již v překladu Denisy Kantnerové vydalo nakladatelství Odeon (192 s.), pojednává o příběhu dívky Nieve (Sníh) Guerrové, která žije na Kubě v rozvrácené rodině. Svě zážitky z dětství a dospívání si zaznamenává do deníčku, vyjadřuje se také k tabuizovaným tématům, jako jsou exil, homosexualita nebo policejní represe. Její deník je otevřenou výpovědí a reflexí o každodenním dění na současné Kubě. Román obsahuje autobiografické prvky. Získal cenu Premio de Novela Bruguera Editorial. Autorka poskytuje rozhovory, přednáší na univerzitách (např. v Mexiku a Argentině) a publikuje své texty v časopisech *Encuentro* nebo *La Gaceta de Cuba*.

HELENA ZBUDILOVÁ > zbudilova@tf.jcu.cz
Pokračování příště

Inspirujeme se Finskem

3.

NA SILNICI A NA VODĚ SE TAKÉ PŮJČUJÍ KNIHY

Ve Finsku mají mobilní knihovny tradici několik desetiletí. Zřízení prvních umožnil knihovní zákon z roku 1961¹. Graf² ukazuje zásadní vliv pojízdných knihoven na počet klasických knihoven. Zejména se jedná o 70. léta minulého století, kdy pojízdné knihovny dokázaly nahradit činnost cca 1500 knihoven, které byly zrušeny.

V současné době obsluhuje 160 pojízdných knihoven 13 188 míst, přičemž za rok 2008 v nich bylo vypůjčeno přes 7,5 milionu jednotek.^{3,4,5}

Vnitřek bibliobusu knihovny v Tampere

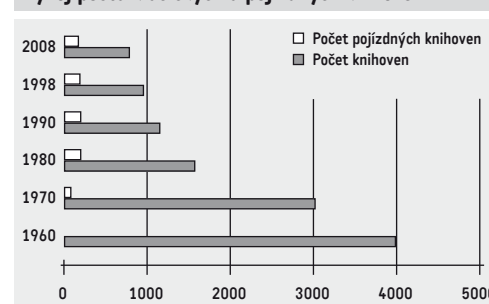

Zřízení pojízdné knihovny hradí město, přičemž od státu dostává dotaci ve výši 25–50 % celkových nákladů. Hlavními důvody pro jejich vznik je především obhospodaření oblastí, kde není nutné stavět kvůli nízkému počtu obyvatel budovu pobočky knihovny a obsloužit školy, domovy důchodců a dětské domovy.

Pojízdná knihovna je dnes ve většině případů speciálně upravený autobus, který obsluhuje profesionální řidič. Knihovnické či knihovnice se stará o vypůjčky a vracení dokumentů. Knihovna, která vozidlo provozuje, vytváří jízdní řád. V něm jsou uvedeny časy a jednotlivé zastávky. Vždy se jedná o půlhodinová až hodinová zastavení. Pojízdná knihovna je rovněž automatizovaná.

Podle předsedy Výboru pojízdných knihoven při Finské knihovnické asociaci Antera Kyöstiö čeká tato vozidla v budoucnosti rozšíření jejich působnosti a funkce. V roce 2012 bude podle něj pojízdná knihovna v průmyslových oblastech větší než doposud, přičemž odhaduje délku na 18 metrů. Naopak zmenší se ve venkovských oblastech. Nebude však poskytovat pouze knihovnické služby, ale i vzdělávací a in-

Vývoj počtu klasických a pojízdných knihoven

Ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že Finsko masivně rušilo knihovny a nahrazovalo je pojízdnými primárně kvůli šetření financí, opak je pravdou. Mobilní knihovny se staly nejen finančně výhodnou alternativou, ale spíše prostředkem ke zkvalitnění informačních služeb, zejména ve venkovských oblastech. Místo knihovny s několikasetsvazkovým fondem a nekvalifikovaným knihovníkem začaly města a vesnice mimo průmyslové oblasti objíždět moderní pojízdné knihovny s kvalifikovaným personálem.⁶

ODKAZY:

- 1 Viz Část 1
- 2+3 Finsko. Opetusministeriö. *Suomen yleisten kirjastojen tilastot*
- 4 Komparace využívání bibliobusů viz kapitola 4.4.
- 5 Viz Příloha. č. 2
- 6 MÄKINEN, Ilkka. *Golden Age of Finnish Public Libraries: institutional, Structural and Ideological Background since the 1960's.*

ALEŠ VANĚK ODPOVÍDÁ Z NOVÉHO ZÉLANDU

DOTAZ: Jsou podle vašeho názoru zaměstnanci novozélandských knihoven dobře finančně ohodnoceni?

ODPOVĚĎ: Platy a benefity zaměstnanců knihoven jsou od roku 2005 pravidelně sledovány a publikovány Novozélandskou knihovnickou a informační asociací (LIANZA – v říjnu 2010 bylo registrováno 1884 individuálních členů a 370 institucí). Informace jsou sbírány pomocí dotazníků, které jsou k vyplnění zasílány manažerům všech typů knihoven. Na nich potom záleží, jak přesný bude celkový výsledek průzkumu. Výsledná zpráva a analýza mzdových dat slouží jako významný porovnávací faktor pro zaměstnavatele a jejich náborovou politiku, kde mohou přihlídnout k aktuálním ukazatelům na pracovním trhu.

Výsledné průzkumové studie jsou také veřejně přístupné na internetu (zkuste Google: survey 2010 LIANZA) a zahrnují mzdový srovnávací rozbor uskutečněný v knihovnách školních, veřejných, speciálních, právních, univerzitních, polytechnických a z Národní knihovny. Studii zpracovává a výsledky vyhodnocuje externí firma. V roce 2010 bylo manažery zasláno zpět k vyhodnocení 52 % dotazníků.

Osobně si myslím, že ohodnocení zaměstnanců je přiměřené, pokud přihlídnou k ekonomickým faktorům Nového Zélandu. V poslední době však platy stagnují, což je zjevně následek ekonomické krize, která se, bohužel, nevyhnula ani této zemi (v posledních dvou letech došlo např. ke zmrazení růstu platů státních zaměstnanců, což ovlivnilo ohodnocování ve veřejných knihovnách).

SVĚT KNIHY PRAHA
BOOK WORLD PRAGUE
12.–15. 05. 2011

SVĚT KNIHY PRAHA 2011 VE ZNAMENÍ ARABSKÉ LITERATURY I NOVÝCH TRENDŮ VE VYDAVATELSKÉM PRŮMYSLU

Ve dnech 12.–15. května proběhne v Průmyslovém paláci již 17. ročník mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu Svět knihy Praha. Čestným hostem veletrhu je Království Saúdské Arábie, jehož účast nás inspirovala k přípravě hlavního tématu veletrhu s názvem *Literatura arabského světa*. V historii konání veletrhu se poprvé objevila arabská literatura v širším záběru v roce 2003, kdy byly čestným hostem země Afriky a zastoupení literatury oblasti Maghrebu tvořilo významnou součást výstavního i doprovodného programu. V letošním roce se navíc naskytá vzácná příležitost představit odbornému publiku a čtenářům literaturu všech arabských zemí formou debat, setkání s autory, překladateli a arabisty, prostřednictvím knižních výstav. Účast Saúdské Arábie a prezentace literatury dalších arabských zemí se bude jistě těšit značné pozornosti široké čtenářské obce i s ohledem na současné dramatické dění v oblasti blízkého Východu.

Návštěvníci veletrhu mohou každoročně navštívit tematicky zaměřený pavilon, jenž se bude letos orientovat na e-knihy. Kromě prezentace čtecích zařízení a portálů s nabídkou elektronických knih proběhne v rámci doprovodného programu řada prezentací, dílen a diskusí o tomto novém a dynamickém fenoménu nakladatelského průmyslu.

Odbornou veřejnost bych ráda upozornila na udílení nové Ceny Jiřího Theinera, jež je určena žijící osobnosti či instituci působící v zahraničí, která svým počinem nebo dlouhodobým snažením významně přispívá k šíření a propagaci české literatury mimo ČR. Donátorem ceny je pan Pavel Theiner – syn vynikajícího redaktora časopisu *Index* a překladatele.

Kromě zmíněných hlavních témat veletrhu nabídne jeho literární festival i výstavní část, bohatý mezinárodní program připravený ve spolupráci s partnery z mnoha zemí světa.

Odborné veřejnosti doporučujeme výhodnou návštěvníckou registraci na www.svetknihy.cz/odborny-navstevnik, jež je určena zástupcům nakladatelství, knihkupectví, knihoven, škol, kulturních a vědeckých institucí, odborných pracovišť a firem působících v oblasti knižního a polygrafického oboru.

DANA KALINOVÁ, ředitelka veletrhu

ZE SVĚTA

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Rakouské muzeum globusů, které sídlí v ulici Josefsplatz 1 ve Vídni, získalo v loňském roce velmi významný nový exponát slavné berlínské firmy Ernst Schotte & Comp., která se specializovala na výrobu globusů. Tyto globusy byly popsány i v anglickém jazyce. Nový exponát je vysoký 154 cm a má v průměru 68 cm, vyráběl se v letech 1912 až 1918. Globusy byly vytvářeny ručně, jednotlivé části byly vytištěny na papíře, rozkrájeny na proužky a lepeny přímo na tělo globusu. V modrých vodách oceánů jsou zobrazeny oceánské proudy, zemský povrch má vyznačené státní hranice. Tento specifický typ globusů s plastickým reliéfem vynalezl berlínský zeměpisec a pedagog Johann August Zeune (1778–1853). V roce 1810 vytvořil celou sérii globusů s reliéfním povrchem, sjednotil další německé výrobce a město Berlín se stalo centrem výroby globusů v 19. století. Továrna Ernst Schotte&Comp. byla v Berlíně založena roku 1855 a vytvářela zemské i nebeské globusy v jedenácti velikostech a patnácti jazycích. Vyráběla také astronomické učební pomůcky pro školy – měsíc a planety. **Johann August Zeune se stal zakladatelem první vzdělávací instituce pro nevidomé v Berlíně.** Ernst Schotte se vypracoval mezi nejlepší tvůrce globusů v dějinách a jeho díla jsou dnes prodávána v aukcích za horentní sumy.

(Newsletter Österreichische Nationalbibliothek – Nr. 4, November/ 2010, s. 10).

Výstava s názvem **Tisk má smysl** byla slavnostně otevřena v **Univerzitní knihovně v Lipsku** v listopadu loňského roku. Jsou na ní představeny počátky knihtisku a jeho rozvoj až do začátku 16. století. Nejstarším vystaveným dokumentem na této německé výstavě je pochopitelně Gutenbergova Bible z roku 1455, kterých je na světě pouhých 25 exemplářů. **Johannes Gutenberg (1400? až 1468)**, německý zlatník a vynálezce knihtisku působil v Mohuči a Štrasburku. Jeho vynález spočíval v odlévání kovových liter z matric, v jejich sestavování do řádků a stran a v otiskování tiskářskou černí na dřevěném lisu. Výstava dále představuje první vydání Aristotela, Boccaccia a Hanse Sachse a zajímavé pohledy na Lipsko v prvních tis-

cích. Hans Sachs (1494–1576) byl slavný německý meistersinger a dramatik, o kterém napsal operu Richard Wagner, Albert Lorting a objevil se v Goethově básni Hans Sachsen poetische Sendung. Výstava dále prezentuje Lutherův překlad Bible do němčiny v prvním vydání z roku 1522. Výstavu doplňuje video, které podrobně popisuje vystavené exponáty a vzniklo díky studentům katedry Komunikace a mediálních studií a katedry Kulturních studií Univerzity v Lipsku.

(Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Jg. 3, Nr. 04/2010, s. 272).

Na západě Finska v souostroví Aboland **rozváží knihy obyvatelům malých ostrovů v okolí města Pargasu přes 30 let loď.** Ačkoliv nebyla původně postavena pro zajištění knihovnických služeb a provozuje se pouze v letních měsících, její obliba je obrovská. Loď byla určena pro záchrannou činnost na moři. Čtenáři z těchto malých odlehlých ostrovů vítají knihovníky, kteří brázdí s knihovnickou lodí mořské pobřeží a zastavují na jedenácti místech. Pokud nejsou uživatelé knihovnických služeb právě doma, nechají jim knihy u jejich předních dveří nebo na molu, kde si je mohou později vyzvednout. Loď vozí 20 až 25 krabic dokumentů – cca 600 knih, které knihovníci pečlivě vybrali s ohledem na potřeby čtenářů. Knihovníci jsou obeznámeni s požadavky všech tří generací, které společně žijí na odlehlých finských ostrovech. Mezi populární témata patří knihy o řemeslech, rybaření a lovu a sci-fi. Hodně žádané jsou také historické romány a knihy o ochraně životního prostředí, dětská literatura má své publikum v nejmladší generaci čtenářů. V roce 2006 oslavila knihovni loď své 30. narozeniny a ředitel knihovny v Pargasu s kolektivem začal připravovat rozšíření služeb knihovny do dalších obcí umístěných na ostrovech. Projekt podporuje Ministerstvo školství a kultury od roku 2007, z jehož grantu bylo možné zaplatit knihovníka. **Knihovník Gerd Backman-Petterson**, který je do aktivit knihovni loď zapojen od počátků, poznamenává, že radost čtenářů z dovezených knih je obrovská a nedá se měřit v eurech.

(Scandinavian Public Library Quarterly – Volume 43, No. 4/2010, s. 17).

Připravil **ROMAN GIEBISCH**

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Business Planning for Digital Libraries : international approaches / Mel Collier (ed.) / Obchodní plánování pro digitální knihovny. Mezinárodní přístupy. / Leuven : Leuven Univ. Press, 2010. – 237 s. *Ts 38.538*

GEORGY, Ursula : Erfolg durch Innovation : strategisches Innovationsmanagement in Bibliotheken und öffentlichen Informationseinrichtungen. /Výsledek prostřednictvím inovací. Strategický inovační management v knihovnách a veřejných informačních zařízeních. / Wiesbaden : Dinges & Frick, 2010. – 160 s. : il. – (B.I.T. online – Innovativ ; Band 29) *Kf 38.337*

Handbuch Bibliothek 2.0 / herausgegeben von Julia Bergmann und Patrick Danowski. / Příručka knihovny 2.0. / Berlin : De Gruyter Saur, 2010. – xii, 392 s. : il. – (Bibliothekspraxis ; 41) *Kfe 38.593*

IFLA Directory 2009–2011 / comp. and ed. by IFLA Headquarters. / Adresář IFLA 2009–2010. / Hague : IFLA Headquarters, 2010. – 161 s. *Kpb 38.582*

Ein neuer Blick auf Bibliotheken : 98. Deutscher Bibliothekartag in Erfurt 2009 / herausgegeben von Ulrich Hohoff und Christiane Schmiedeknecht. / Nový pohled na knihovny. 98. den německých knihovníků v Erfurtu 2009. / Hildesheim : Georg Olms Verlag, 2010. – 320 s. : il. *Kfe 38.606*

World Library and Information Congress, 76th IFLA General Conference and Assembly : 10–15 August 2010. Gothenburg, Sweden : Open access to knowledge – promoting sustainable progress. / Světový knihovnický a informační kongres : 76. generální konference a shromáždění IFLA. 10. až 15. srpna 2010. Göteborg, Švédsko. Otevřený přístup ke vzdělání – podpora trvale udržitelného rozvoje. / [Glasgow : IFLA Congress 2010 Secretariat], 2010 – 1 elektronický optický disk (CD-ROM) *Kpb 458/CD-ROM*

Automatizace knihovnické a informační činnosti

COHN, John M. – KELSEY, Ann L. : The Complete Library Technology Planner : a guidebook with sample technology plans and RFPs on CD-ROM. / Kompletní plánovač knihovnických technologií. Průvodce s příklady technologických plánů a RFPs na CD-ROM. / New York : Neal-Schuman, 2010. – xxiv, 163 s. *Iea 38.526*

SAFFADY, William : Managing Electronic Records. – 4th ed. / Správa elektronických dokumentů. / New York : Neal-Schuman, 2009. – viii, 246 s. *Abdf 38.265*

Le web 2.0 en bibliothèques : quels services? : quels usages? / sous la direction de Muriel Amar et Véronique Mesguich. / Web 2.0 v knihovnách : jaké služby? – jací uživatelé? / Paris : Éditions du Cercle de la Librairie, 2009. – 202 s. : il. – (Collection bibliothèques) *Abdg 38.556*

Architektura knihoven

LAUBIER, Guillaume de : Die schönsten Bibliotheken der Welt 2011. / Nejkrásnější knihovny světa 2011. [kalendář]. / München : teNeues Verlag, 2010. – 1 kalendář (20 s.) : barev. *Aaaa 38.624*

The Architecture of Knowledge, the Library of Future / authors: Rients Dijkstra ... [et al.]. / Architektura znalostí, knihovna budoucnosti. / Rotterdam : Netherlands Architecture Institute, NAI Publishers, 2010. – 124 s. : il. *Aa 38.413*

Sítě knihoven

BERTRAND, Anne-Marie : Bibliothèque publique et public library : essai d'une généalogie comparée. / Veřejné knihovny a veřejné knihovny : srovnávací studie o genealogii. / Villeurbanne : Presses de l'enssib, 2010. – 229 s. – (Collection Papiers. Série Généalogies) *Teb 37.383*

Biblioteka Miejska w Cieszynie : Městská knihovna Český Tešín / oprac. Izabela Kula, zpracovala Jana Galášová. Cieszyn : Biblioteka Miejska w Cieszynie, 2010. 25, 25 s. : barev. il. *Teb 9.166/B*

Kołodziejska, Jadwiga : Biblioteki publiczne w strukturze społecznej. / Veřejné knihovny v sociální struktuře. / Warszawa : Wydawn. SBP, 2010. – 153 s. – (Nauka, Dydaktyka, Praktyka ; 114) *Teb 38.635*

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2009 / red. Jarmila Burgetová ... [et al.] ; podklady Martin Duda ... [et al.] Praha : Knihovna Akademie věd České republiky, 2010. – 70 s. : il., grafy, tabulky *Tc 9.106/B*

What Happened to the Ancient Library of Alexandria? / ed. by Mostafa El-Abbadī and Omnia Mounir Fathallah. / Co se stalo starověké Alexandrijské knihovně. / Leiden : Brill, 2008. – 259 s. : fot. – (Library of the Written Word. Vol. 3, Manuscript World, Vol. 1) *Ti 37.422*

Připravila **EVA MACKOVÁ**

Městská knihovna s regionálními funkcemi v Trutnově

Město Trutnov, kde knihovna sídlí, leží v malebné krajině v Podkrkonoší. Poblíž se nachází např. město Dvůr Králové nad Labem se zoologickou zahradou, obec Kuks s barokním komplexem někdejších lázní Františka Antonína Šporka se skvělou sochařskou výzdobou Matyáše Bernarda Brauna a původní barokní lékárnou „U granátového jablka“ nebo Babiččino údolí v Ratibořicích nedaleko České Skalice.

Samotná budova městské knihovny je umístěna na Krakonošově náměstí v č. p. 128 a 129. Jedná se o dům, který byl postaven na začátku 20. století a původně v něm byla záložna. Knihovna ke svým účelům využívá přízemí a první patro. V přízemí je oddělení pro dospělé čtenáře – volný výběr beletrie, poezie a tematicky vyčleněných dokumentů. V poschodí, kam se dostanou uživatelé výtahem, pokračuje oddělení pro dospělé čtenáře volným výběrem naučné literatury. Na tyto prostory navazuje studovna s čítárnou.

Do oddělení pro děti se uživatelé dostanou po schodech. Zde je k dispozici volný výběr knih rozdělených barvami podle věkových skupin. V nedávné době jsme toto oddělení rozšířili o další prostor pro nejmenší čtenáře – děti z mateřských školek a maminky s nejmenšími čtenáři. V roce 2009 jsme ještě přestavěli nevyužitý prostor chodby na místo se čtyřmi počítači s připojením na internet, takže je zde opravdu živo.

Trocha statistických dat z roku 2010:

Knihovní jednotky celkem	165 897
Registrovaní uživatelé	5 677
Návštěvníci	145 835
Výpůjčky	361 732

Knihovna do roku 2009 neměla žádné logo. Ale v tomto roce jsme se obrátili na firmu Huml-net Creative, s. r. o., a požádali ji o tvorbu nových webových stránek knihovny včetně loga. Celkový projekt měl na starosti Martin Jiránek (Univerzita Hradec Králové – Informační management). Grafiky a designu se ujal BcA. Jan Fišera (Uni-

verzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem – Fakulta Užitého umění a designu).

Náš požadavek zněl: *Naše stránky jsou již opravdu staré. Rádi bychom měli nové a moderní z hlediska funkčnosti. Design stránek bychom naopak chtěli udělat trochu netradiční s důrazem na lásku ke knize a čtení. Na návštěvníka by měl dýchnout atmosférou a emocemi, a vyvolat chuť se začíst. Chceme vytvořit dva weby. Jeden pro dospělé a druhý pro děti. Graficky se mohou lišit, ale měly by mít nějaké stejné znaky, aby bylo poznat, že jde o jednu knihovnu. V rámci vytvoření webu bychom chtěli navrhnout i nové logo. Při řešení máte volné ruce. Jedinou podmínkou je použití kompletního názvu – Městská knihovna s regionálními funkcemi Trutnov.*

A výsledek? Designem hlavního webu knihovny chtěl autor návštěvníka vrátit do doby, kdy se elektrina teprve objevovala. Vyvolat představu, že takhle nějak si četl a studoval jeho prapradědeček, a že i dnes má tištěná kniha své kouzlo a vše nezastane jen počítač a internet.

Samotné stránky jsou propojeny s redakčním systémem, takže přidávání novinek, fotogalerií nebo jen drobné změny textu si děláme sami. Použity jsou i zajímavé funkce, kdy třeba aktuality se rozbalují včetně obrázků přímo na stránce, a není tak nutné klikat na tlačítko zpět.

Městská knihovna Trutnov

Do loga chtěl autor zpracovat dvě hlavní témata – knihovnu a město Trutnov. Vytvořil proto trojrozměrný pohled na knihu, na jejíž horní straně je umístěno velké písmeno T.

Protože celý název knihovny je poměrně dlouhý, byly vytvořeny dvě varianty loga. Krátký název psacím písmem je využit na webech. Logo s kompletním názvem je následně použito pro oficiální materiály a tiskoviny. Logo je jednoduché a výstižné. Používáme ho na všechny oficiální i neoficiální materiály včetně čtenářských průkazů.

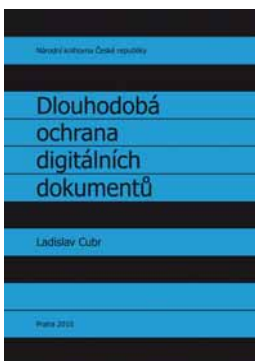
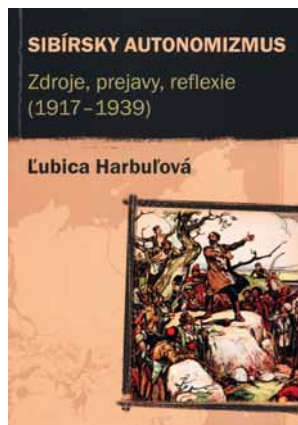
Sibírsky autonomizmus

Zdroje, prejavy, reflexie (1917–1939)

Lubica Harbulová

Publikace přibližuje zdroje sibiřského autonomizmu, které sahají do konce 19. století, jeho projevy po roce 1917 a vyvrcholení v roce 1918, kdy došlo k vyhlášení dočasné sibiřské vlády. Pád vlády admirála A. V. Kolčaka vedl k emigraci představitelů sibiřského autonomistického hnutí, z nichž mnozí našli útočiště v tehdejší Československu. Myšlenky sibiřského autonomizmu v jisté formě přežívaly i v podmínkách emigrace. Práce publikovaná ve slovenštině vychází z výzkumu primárních materiálů v ruských a českých archívech. V české i slovenštině představuje první pokus o přiblížení této problematiky.

- Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna ve spolupráci s nakladatelstvím Pavel Mervart, Červený Kostelec 2010, 1. vydání, 183 stran, (Publikace Slovanské knihovny, sv. 67; Russia Altera, sv. 14), cena 200 Kč
- ISBN 978-80-7050-590-8 (Národní knihovna ČR, Praha)
- ISBN 978-80-87378-39-7 (Pavel Mervart, Červený Kostelec)

Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů

Ladislav Cubr

Publikace se zabývá oborem digitální archivace a analýzou všech hlavních rizik spjatých s trvalou udržitelností digitálního dědictví. Uvádí terminologii oboru do českého prostředí, konceptualizuje digitální dokument, digitální repozitář a další pojmy, analyzuje také normu OAIS. Nejobsáhlejší část je věnována praktickým výstupům oboru digitální archivace, tj. ochranným opatřením vyvinutým pro zajištění trvalé udržitelnosti digitálního dědictví. Užití těchto opatření v paměťových institucích jsou dokumentována na příkladech evropské a anglosaské praxe. Kniha je výsledkem řešení výzkumného záměru *Budování vzájemně kompatibilních informačních systémů pro přístup k heterogenním informačním zdrojům a jejich zastřešení prostřednictvím Jednotné informační brány* realizovaného Národní knihovnou ČR za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

- Národní knihovna ČR, Praha 2010, 160 stran, cena 55 Kč
- ISBN 978-80-7050-588-5